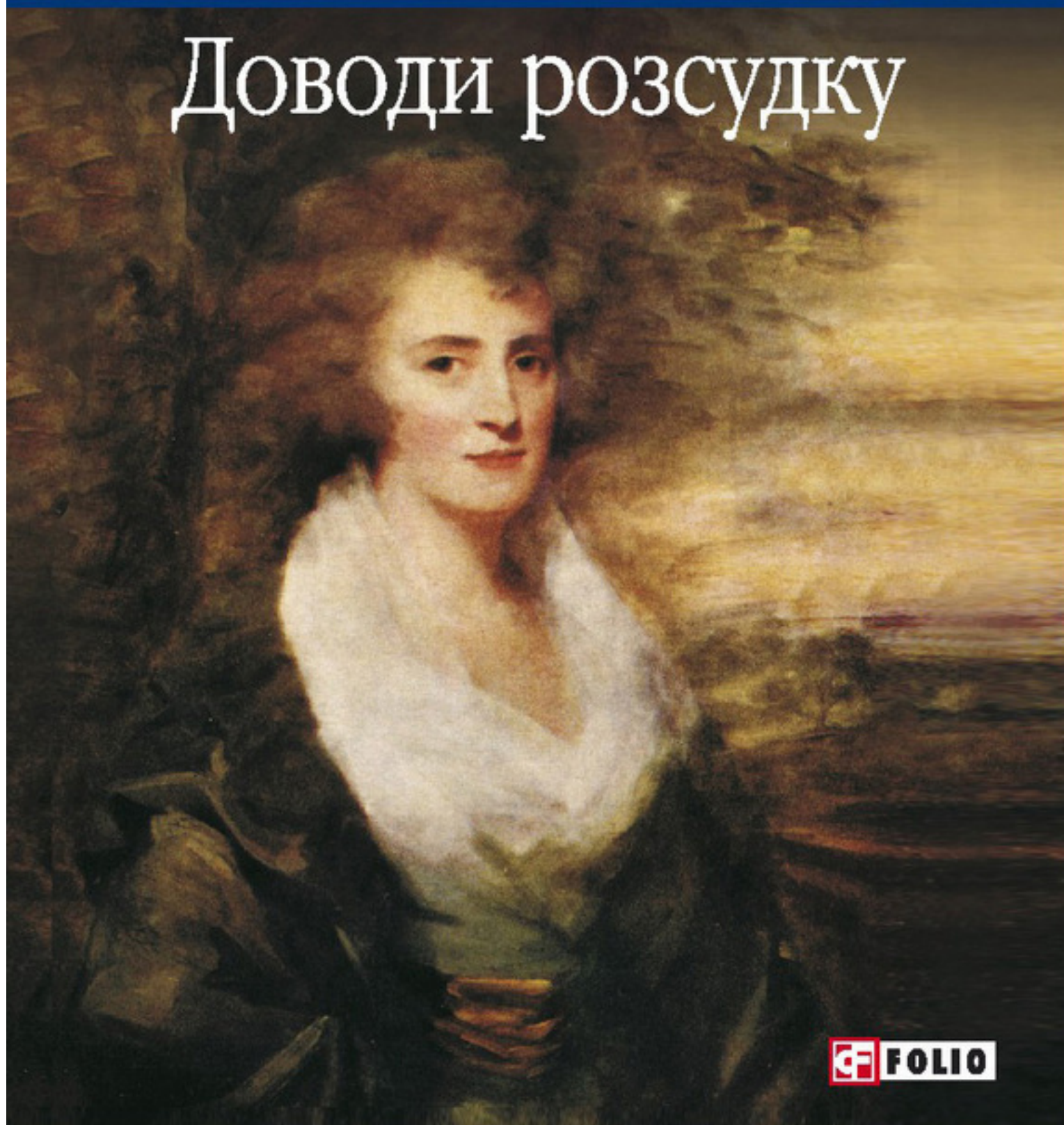

Джейн
ОСТЕН

БІБЛІОТЕКА
СВІТОВОЇ
ЛІТЕРАТУРИ

Доводи розсудку

F FOLIO

Джейн Остин

Доводи розсудку

«Фолио»

Остин Д.

Доводи розсудку / Д. Остин — «Фолио»,

Світ творів англійської письменниці Джсйн Остен (1775–1817) – світ звичайних чоловіків і жінок, доволі буденний, розмірений і в той же час не позбавлений драматизму. Тонкий психолог і знавець людського серця, письменниця створила надзвичайно виразні й правдиві образи. Її герої – живі люди, з усіма їх достоїнствами і недоліками, здатні і на високі почуття, і на великі помилки. Ще зовсім юною Енн Елліот, героїня роману «Доводи розсудку», зустріла свою любов, але змушена була відмовитися від коханого заради інтересів сім'ї. Довгі роки розлуки, що минули до їхньої нової зустрічі, довели: час не власний над істинними почуттями, і хоча крок до щастя зробити непросто, герої впевнені – лише доводи власного розсудку повинні керувати нашими вчинками, стримувати пристрасті та застерігати від зради, у тому числі від зради у коханні...

© Остин Д.

© Фолио

Содержание

Розділ I	5
Розділ II	9
Розділ III	12
Розділ IV	16
Розділ V	19
Розділ VI	24
Розділ VII	29
Розділ VIII	34
Конец ознакомительного фрагмента.	35

Джейн Остен

Доводи розсудку

Розділ І

Сер Волтер Елліот з Келлінч-холла в Сомерсеті був не такою людиною, щоб собі на втіху брати до рук іще якусь книгу, окрім «Книги баронетів». У ній він шукав занять у години дозвілля та розради в години смутку; в ній він споглядав деякі грамоти, що збереглися зі стародавніх часів, підносячись духом від захоплення й пошани; у ній він перегортав сторінки з майже незліченними іменами вискочнів минулого століття з жалем та зневагою, що легко звійовали його думки від обтяжливих домашніх справ; у ній, якщо жодна з інших сторінок була неспроможна допомогти, він завжди міг прочитати власну історію з жадібною цікавістю, що ніколи не згасала; і саме на цій сторінці звичайно відкривався улюблений том:

«ЕЛЛІОТ ІЗ КЕЛЛІНЧ-ХОЛЛА

Волтер Елліот, народжений березня 1 дня 1760 року, взяв шлюб липня 5 дня 1784 року з Елізабет, дочкою містера Джеймса Стівенсона, маєток Саут-парк, що в Глостерському графстві. Від цієї дружини він мав дітей: Елізабет, народжену червня 1 дня 1785 року; Енн, народжену серпня 9 дня 1787 року; мертворожденного сина, листопада 5 дня 1789 року; Мері, народжену листопада 20 дня 1791 року».

Саме в такому вигляді цей розділ спочатку вийшов із-під рук друкаря; але сер Волтер удосконалив його, додавши, для свого знання і знання членів своєї родини, ці слова після дати народження Мері: «Побралася грудня 16 дня 1810 року з Чарлзом, сином та спадкоємцем містера Чарлза Мазгроува, маєток Апперкросс, що в Сомерсетському графстві», а також додавши найвищою мірою точне число та місяць до того року, коли він утратив дружину.

Далі, як заведено, ішла історія піднесення давнього та шанованого сімейства: як воно вперше оселилося в Чеширі і, як потім згадувалося в історичних працях сера Вільяма Дагдейла, подарувало округові кількох шерифів та представників у трьох парламентах підряд; як виявляли його сини вірність короні і як було їх вшановано баронетським титулом у перший рік правління Карла II, з переліком усіх Мері та Елізабет, з якими вони одружувались; усе це становило цілі дві сторінки форматом в одну дванадцятку частину аркуша та закінчувалося гербом і девізом: «Головний маєток Келлінч-холл, що в графстві Сомерсет»; після чого – знову рукою сера Волтера – було написано: «Можливий спадкоємець – містер Вільям Волтер Елліот, правнук другого сера Волтера».

Марнославство було головною рисою характеру сера Волтера, цілком задоволеного собою та своїм становищем. Він був надзвичайно вродливим за часів своєї молодості; залишався гарним і в п'ятдесят чотири роки. Лише деякі жінки так дбають про свою вроду, як піклувався про неї сер Волтер; і навряд щоб камердинер якогось новоспеченого лорда міг бути більш задоволений тим місцем, яке йому належало в суспільстві. Вище, ніж благословення краси, сер Волтер ставив лише благословення баронетства; і, поєднуючи в собі ці дари, він був постійним об'єктом найтеплішого самошанування й захоплення собою.

Проте його привабливість і титул варті були такої вдячливості, адже лише завдяки їм він знайшов дружину, якій значною мірою поступався в усіх інших відношеннях.

Леді Елліот була чудовою жінкою, розумною і люб'язною; її судження та вчинки, окрім хіба що юної легковажності, через яку вона зробилася леді Елліот, ніколи потім не мали потреби у виправданнях. Вона пристосовувалася до його вразливих місць, стримувала та приховувала їх, а також заохочувала ті його риси, що вважала гідними, протягом сімнадцяти років. Хоч її неможливо було назвати найщасливішою істотою на світі, але домашніх турбот, обов'язків дружби та дітей було достатньо, щоб прив'язати її до життя, і тому їй було важко з ним розлучитися, коли довелося покинути їх.

Важко матері залишити у спадок трьох дочок, із яких двом старшим шістнадцять і чотирнадцять років; набагато важче довірити їх керуванню та опікуванню нерозумного й самовдоволеного батька. Проте вона мала близьку подругу, яка, ніжно її люблячи, оселилася близько від неї – у селі Келлінч – і на яку покладала всі надії, не маючи сумніву, що її поради та доброта допоможуть дочкам виконати останні гіркі напучування матері.

Ця подруга та сер Волтер не одружувались, хоча їхні знайомі чекали від них саме цього. З того часу, як померла леді Елліот, минуло тринадцять років, а вони були тільки близькими сусідами та щирими друзями; він залишався вдівцем, а вона вдовою.

Те, що леді Рассел, жінка похилого віку, зі спокійною вдачею і неабиякими достатками, не думала про повторний шлюб, не потребує виправдань перед публікою, тому що її невдоволення чомусь викликає та жінка, яка *одружується* знову, а не та, яка *не одружується*; але те, що сер Волтер не оженився вдруге, потребує пояснень. Нехай же буде відомо, що сер Волтер як люблячий батько (після кількох таємних розчарувань, що були пов'язані з вельми нерозсудливими проханнями) пишався тим, що не жениться заради своїх любих дочок. Заради однієї дочки, найстаршої, він і справді був здатен зректися всього, чого тільки не дуже бажав би зробити. У шістнадцять років Елізабет успадкувала, наскільки це було можливо, всі права та вплив своєї матері, а через те, що вона була вродлива й уся в нього, вони жили душа в душу.

Дві інші дочки не дуже були йому до вподоби. І якщо Мері ще змогла піднятися в його очах, ставши «місіс Чарлз Мазгроув», то Енн, з її вишуканим розумом та м'якою вдачею, за які її могли б глибоко поважати ті, хто вміє по-справжньому розуміти людей, для батька та сестри була ніким. Її думки не питали, на неї не зважали – вона була всього лише Енн.

Проте леді Рассел вважала її найдорожчою хрещеницею, улюбленицею і другом. Леді Рассел любила всіх трьох сестер, але, лише дивлячись на Енн, вона нібито знову бачила перед собою леді Елліот.

Усього кілька років тому Енн Елліот була гарненькою, але її краса рано зів'яла. Навіть тоді, коли Енн була в розквіті своєї вроди, її батько знаходив у ній мало привабливого (настільки відрізнялись її делікатні риси й лагідні темні очі від його власних), то тепер, ставши блідою та худю, вона вже нічим не могла викликати його прихильність. Він і раніше не дуже сподівався, а тепер і взагалі втратив останню надію колись прочитати її ім'я на другій сторінці улюбленої книги. Тільки Елізабет могла підтримати честь родини, тому що Мері лише зв'язала себе зі старовинною поміщицькою сім'єю, поважною та заможною, зробивши їм честь, а для себе не здобувши ніякої; а ось Елізабет рано чи пізно знайде собі чоловіка до пари.

Іноді жінка у двадцять дев'ять років буває гарнішою, ніж була вона десять років тому; і, якщо тільки не втрутились хвороба чи турбота, навряд щоб у цьому віці вона втратила хоч трохи своєї чарівності.

Так було і з Елізабет, яка залишалася такою ж красунею, якою була вона тринадцять років тому. Серові Волтеру можна пробачити, що він забував її вік, у всякому разі, не визнавати його безнадійно дурним через те, що він вважав себе та Елізабет у розквіті в той час, як усі інші втрачали свою привабливість, адже він міг ясно бачити, як старіють його родичі та знайомі. Енн змарніла, Мері огрубіла, спали з лиця всі його близькі; і дуже довго для нього було справжнім лихом бачити зморшки навколо скронь леді Рассел.

Елізабет була не настільки задоволена собою, як її батько. Тринадцять років була вона господинею Келлінч-холла, де управляла й головувала із самовладанням і рішучістю, які нікого не наштотхнули б на думку про те, що вона молодша за свої літа. Протягом тринадцяти років вона віддавала розпорядження, укладала домашні закони, першою йшла до карети й відразу після леді Рассел виходила з будь-якої вітальні чи їдальні округу. Протягом тринадцяти років зимові морози були свідками того, як вона відкривала в цьому пустельному краї нечасті бали, а коли садки вкривалися весняним цвітом, подорожувала з батьком до Лондона, щоб провести кілька приємних тижнів у світському товаристві. Усе це вона добре пам'ятала, а коли згадувала про те, що їй уже двадцять дев'ять років, це її трохи засмучувало і трохи турбувало. Вона була цілком задоволена з того, що залишилася такою ж вродливою, як і раніше, але наближався критичний вік, і їй хотілося бути впевненою в тому, що через рік або два в неї з'явиться щирий прихильник із баронетською кров'ю в жилах. І тоді вона зможе взяти до рук книгу книг із такою ж радістю, як і за своїх юних літ, але тепер їй не хотілось її читати. Елізабет не хотіла навіть бачити цю книгу – адже після дати свого народження вона не знаходила жодної дати одруження, окрім тієї, що йшла після дати народження молодшої сестри, і тому не раз, коли батько залишав улюблену книгу на столику біля неї, вона відводила очі й відкладала її вбік.

До того ж ця книга, і особливо історія її власного сімейства увесь час нагадувала їй про одне розчарування, її розчарував можливий спадкоємець, той самий містер Вільям Волтер Елліот, чий права так великодушно підтверджував її батько.

Ще зовсім юною дівчиною вона дізналася про те, що він стане баронетом, якщо в неї не буде брата, і тому вирішила вийти за нього. Батько завжди схвалював це рішення. Вони не знали його хлопчиком, але незабаром після смерті леді Елліот сер Волтер шукав знайомства з ним і, хоча його намагання були зустрінуті не дуже привітно, наполегливо продовжував свої старання, вибачаючи молодому чоловікові нерішучість, властиву його віку; і під час однієї з їхніх подорожей до Лондона, коли краса Елізабет тільки почала розцвітати, містерові Елліоту довелось-таки їм відрекомендуватися.

Він був тоді ще зовсім молодим, захопленим вивченням права. Елізабет визнала його дуже милим та укріпилася у своїх намірах. Його запросили до Келлінч-холла, де до кінця року він був предметом розмов. Але гість, якого так очікували, не приїхав. Наступної весни його знову побачили в Лондоні, визнали таким самим милим, знову люб'язно запросили, очікували – і він знову не приїхав. Наступною новиною про нього було те, що він одружений. Замість того, щоб стати щасливим спадкоємцем дому Елліотів, він купив собі незалежність, зв'язавши себе з багатою жінкою більш низького народження.

Це образило сера Волтера. Як глава родини він вважав, що треба було спочатку порадитися з ним, особливо після того, як він привселюдно удостоював його увагою. «Їх могли бачити разом, – зазначив він, – одного разу в Таттерсолзі та двічі в кулуарах Палати громад». Сер Волтер висловив свій осуд, але на нього явно не зважили. Містер Елліот навіть не намагався вибачитись і виявляв байдужість до відсутності будь-якої уваги з боку сімейства такою ж мірою, якою, на думку сера Волтера, він був цієї уваги недостойний. Їхнє знайомство було припинено.

Ця неприємна історія з містером Елліотом і через декілька років викликала гнів у Елізабет, адже він подобався їй і сам по собі, і особливо як спадкоємець батька, і лише його вона, з її непохитною фамільною гордістю, вважала гідним чоловіком для старшої дочки сера Волтера Елліота. Від першої до останньої літери алфавіту він був єдиним баронетом, якого вона так щирозсердно визнавала рівним собі. Але він повівся так низько, що навіть тепер (улітку 1814 року), носячи чорні стрічки на знак жалоби по його дружині, вона не могла вважати його вартим своїх думок. Сором першого шлюбу ще можна було вибачити, тим більше що не було підстав подумати, що він був увічнений спадкоємцем, якщо тільки містер Елліот не зробив чогось жакливішого; але він, як повідомляли добрі друзі, говорив про них усіх нешанобливо,

з нехтуванням і презирством згадував рід, до якого належав, і честь, яка йому випадала. А це вже пробачити неможливо.

Такими були думки та почуття Елізабет Елліот, такі турботи затьмарювали, такі хвилювання різноманітили монотонність, витонченість, добробут і пустоту її життя; такі почуття робили цікавішим довге та спокійне перебування в селі, тому що вона не мала ні звички допомагати ближнім, ні талантів та захоплюючих занять, які могли б скрасити його одноманітність.

Та ось думками Елізабет оволоділа нова турбота. Батька дедалі більше непокоїли грошові справи. Вона знала, що тепер він брав до рук «Книгу баронетів», аби відвернути свої думки від численних рахунків своїх купців і неприємних натяків містера Шеперда, свого повіреного. Келлінч був гарним маєтком, але він не повною мірою відповідав уявленням сера Волтера про те, що личить його володарю. Поки була жива стримана й ощадлива леді Елліот, сер Волтер провадив життя, яке відповідало його доходу; але з нею вмерла й уся ця розсудливість, і з того часу він витрачав більше, ніж дозволяв дохід. Було неможливим тратити менше; він дозволяв собі лише те, що було життєвою необхідністю для сера Волтера Елліота, але, незважаючи на свій бездоганний спосіб життя, він щодалі більше залізав у борги, і йому так часто про це нагадували, що всі намагання приховати свої борги від дочки, навіть частково, більше не мали сенсу. Минулою весною в місті він щось сказав їй наздогад і навіть насмілювався запитати: «А чи не зменшити нам наші витрати? Тобі ніколи не спадало на думку, що ми могли б на чомусь заощаджувати?» Елізабет, треба віддати їй належне, у першому запалі жіночої чуйності з усією серйозністю замислилася над тим, що можна було б зробити, і зрештою запропонувала такі два заходи: відмовитися від непотрібної благодійності та не обставляти вітальню наново; і лише потім до цих міркувань додалась її щаслива думка про те, що цього разу можна й не везти з Лондона подарунок для Енн, як вони робили щороку. Але цих заходів, хоча вони були розумними самі по собі, було недостатньо для відвертання лиха, яке незабаром після цього серові Волтеру довелося відкрити перед нею повністю. Нічого більше дієвого Елізабет уже не могла запропонувати. Вона вважала себе нещасною та обійденою, як і її батько; і жодне з них не знало, як зменшити їхні витрати, не втрачаючи при цьому гідності та не відмовляючись од своїх утіх.

Сер Волтер міг розпоряджатися лише невеликою частиною маєтку, але навіть якщо б кожен акр землі був під його орудою, нічого б не змінилося. Він зболив заставити ту частину, що була в його розпорядженні, але щось продати він би ніколи не зміг. Ні, він ніколи так не зганьбить своє ім'я. Маєток Келлінч мусить перейти до нащадків суцільним та неподрібненим, яким колись перейшов до нього.

Двоє друзів, що користувались найбільшою довірою, – містер Шеперд, який жив у ближньому містечку, і леді Рассел були запрошені, щоб дати пораду; і батько, і дочка очікували, що хтось із них підкаже їм, як позбутись обтяженості боргами та зменшити витрати, не нашкодивши при цьому ні смаку, ні честі.

Розділ II

Бувши ввічливим та обачним адвокатом, містер Шеперд, хоч би як він ставився до сера Волтера, не хотів викликати його невдоволення і тому, відмовившись дати навіть малесенький натяк, радив покластися на безпомилкову розсудливість леді Рассел і сповна очікував од її здорового глузду саме тих рішучих заходів, які, на його думку, були єдиним виходом із цього скрутного становища.

Леді Рассел була надзвичайно стурбована цим ділом і довго й ретельно міркувала над ним. Її рішення завжди були скоріше розважливими, ніж швидкими, а цей випадок виявився для неї вкрай важким через його суперечливість. Вона була жінкою з чистим серцем та тонким почуттям честі. Але вона так боялася завдати прикrostі серові Волтеру, так піклувалася про добре ім'я його сім'ї, оцінювала його потреби з таким аристократизмом, як могла тільки людина, наділена розумом та чесністю. Вона була доброю, чуйною та великодушною жінкою, здатною на міцні прихильності, а її манери, бездоганна поведінка і суворі правила вважались взірцем уміння поводитись. Вона мала витончений розум і була, загалом кажучи, практичною та послідовною, але ставилася з упередженням до походження; вона високо цінувала звання та суспільний стан і не помічала вад тих, хто їх має. Оскільки її чоловік мав більш низьке звання, вона віддавала все належне чину баронета, і сер Волтер, не тільки як давній знайомий, уважний сусід, у селі якого вона жила, чоловік її найкращої подруги, батько Енн та її сестер, а лише тому, що він був сером Волтером, заслуговував, на її погляд, найдбайливішого ставлення та найтеплішого співчуття до своїх нинішніх труднощів.

Вони мусять витратити менше – це не викликало жодного сумніву. Але її дуже непокоїло, як це можна зробити, не завдавши кривди йому та Елізабет. Вона накидала плани економії, здійснила точні розрахунки, а також зробила те, до чого ніхто не додумався: вона порадилася з Енн, яку ніколи не заносили до числа зацікавлених у справі. Її поради певною мірою вплинули на план економії, який накидала леді Рассел. Нарешті, цей план подали на розгляд сера Волтера. Усі поправки Енн було зроблено на користь чесності та проти марнославства. Вона добивалася більш рішучих заходів, повнішого оновлення, швидшого врятування від боргів та вищої байдужості до всього, окрім справедливості.

– Якщо ми зможемо вмовити твого батька, – сказала леді Рассел, переглядаючи папір, – багато чого можна зробити. Якщо він згодиться з цими настановами, через сім років у нього буде все гаразд. Сподіваюсь, ми зможемо переконати його та Елізабет, що зменшення витрат не пошкодить статечності Келлінч-холла, а сер Волтер Елліот не втратить належної гідності в очах людей розумних, якщо він буде поводитись як людина з твердими принципами. Та й справді, що йому залишається зробити, як не те, що вже зробило багато з наших найзнатніших сімейств, та й іншим це б не завадило? Нічого дивного в цьому не буде, і саме побоювання видатися дивним часто примушує нас страждати або спонукає до безглузвих вчинків. Я покладаю великі надії на нашу перемогу. Ми мусимо бути серйозними та рішучими: зрештою, борг треба повертати. Хоча почуття джентльмена та власника маєтку багато значать, репутація чесно́ї людини має більше значення.

Енн вважала, що її батько мусить діяти згідно з цим правилом, і друзі мають довести йому це. Вона вважала доконечним обов'язком задовольнити всіх кредиторів так швидко, як тільки можна це зробити за допомогою розважливих обмежень, і це було, на її думку, єдиним вірним рішенням. Вона хотіла, щоб усі інші визнали це своїм обов'язком. Вона не мала сумніву, що леді Рассел зможе на них вплинути, а щодо великих жертв, яких вимагала її власна совість, вона думала, що буде трохи важче схилити їх до повного оновлення, ніж до часткового. Знаючи батька та Елізабет, вона гадала, що для них навряд чи буде легше залишитися без однієї пари коней, ніж без обох, і так далі стосовно всього списку недостатніх скорочень леді Рассел.

Як могли сприйняти суворі вимоги Енн, – не так важливо. Леді Рассел не мала ніякого успіху: те, що вона запропонувала, було визнане за неможливе та нестерпне. «Як! Відмовитися від усіх радощів життя? Подорожі, Лондон, слуги, коні, стіл – усюди зменшення в обсязі, обмеження! Відмовитися від того, що мають навіть здрібнілі дворяни! Ні, він краще відразу залишить Келлінч-холл, ніж буде там жити за таких ганебних умов!»

«Залишить Келлінч-холл!» Цей натяк одразу почув містер Шеперд, якого особисто стосувалося рішення сера Волтера зменшити витрати і який був цілком упевнений у тому, що нічого не можна зробити без зміни місця. «Якщо це вперше сплигло на думку серові Волтеру, від якого й залежить остаточне рішення, то він зі свого боку буде не проти. Навряд щоб сер Волтер щось змінив у своєму домі, який завжди славився гостинністю та вірністю традиціям. У будь-якому іншому місті сер Волтер може жити так, як йому заманеться; і, хоч би який спосіб життя він вибрав, до нього будуть ставитися з повагою, як до людини, що живе відповідно до своїх коштів».

Отже, сер Волтер покине Келлінч-холл. Після декількох днів сумніву й нерішучості, найважливіше питання, де саме оселитися, було вирішене, і плани великих змін були загалом намічені.

Треба було вибрати одне з трьох: Лондон, Бат або інший будиночок у селі. Енн усією душею жадала останнього. Маленький будиночок по сусідству, де вони залишаться неподалік від леді Рассел і Мері та іноді будуть бачити галявини й гаї Келлінч-холла, – і ні про що інше вона не хотіла й думати. Але доля ніколи не була надто доброю до Енн, і цим разом її бажанням знову не судилося здійснитись. Їй не подобався Бат, вона навіть вважала його шкідливим для себе, – і саме в Баті вона мала оселитися.

Спочатку сер Волтер був більш прихильним до Лондона, але містер Шеперд подумав, що в Лондоні сер Волтер може втратити свій вплив, і вміло переконав його віддати перевагу Бату. Дворянину, що опинився в такому скрутному становищі, там буде набагато краще, – зменшення витрат ніяк не завадить його місцю в суспільстві. Вагому роль у прийнятті рішення на користь Бата зіграли два істотні докази: було зручніше добиратися туди з Келлінча – треба було проїхати лише п'ятдесят миль; і, по-друге, щороку леді Рассел приїжджала туди взимку; і, що дуже тішило леді Рассел, яка з самого початку радила їм обрати Бат, сер Волтер і Елізабет нарешті зрозуміли, що там вони займуть належний стан у суспільстві, а їхнє життя залишиться сповненим радощів.

Леді Рассел вважала своїм обов'язком не погодитися з бажанням своєї милої Енн. Очікувати, що сер Волтер зволить жити в маленькому будиночку по сусідству, було б занадто. Згодом Енн і сама б за цим пожалкувала, а для сера Волтера таке життя було б мукою з мук. Що ж до неприязні Енн до Бата, то вона вважала її упередженням, викликаним, по-перше, тим, що там вона три роки ходила до школи одразу ж після смерті матері; а по-друге, тим, що тієї єдиної зими, яку вони потім провели там удвох, вона була не в дусі.

Коротше кажучи, леді Рассел любила Бат і схилилась до думки, що він підійде їм усім, а щодо здоров'я її юної подруги, то будь-яка небезпека мине після того, як вона проведе з нею всі теплі місяці в Келлінч-лоджі, і ця зміна справді буде корисною і для здоров'я, і для настрою. Енн майже завжди сидить удома, нічого не бачить. Вона завжди сумна. Товариство її звеселить. Леді Рассел хотіла, щоб у Енн було більше знайомих.

Жити неподалік у іншому будинку було неможливим для сера Волтера ще з однієї дуже вагомої причини, щасливо передбаченої на самому початку роздумів над зміною місця. Йому доведеться не тільки залишити свій дім, але й побачити його в чужих руках; випробування стійкості надто суворе і для більш твердих душ. Келлінч-холл вирішили здати в оренду. Це, однак, трималося в таємниці; ніхто зі сторонніх ні в якому разі не мав дізнатися.

Сер Волтер не переніс би приниження, якби дізналися про його намір здати дім внайми. Якось у розмові з ним містер Шеперд згадав «оголошення», але більше він і не наважувався

говорити з ним на цю тему. Сер Волтер відкинув із презирством це пропонування й заборонив навіть найтонші натяки на його намір. Він узагалі збирався здати дім в оренду лише тоді, коли його раптом вблагає якийсь бездоганний прохач, на своїх умовах і як велику милість.

Так швидко ми знаходимо підстави, аби похвалити те, що хочемо! У леді Рассел під рукою була ще одна чудова причина радіти, що сер Волтер і його сімейство більше не будуть жити в селі. В Елізабет нещодавно з'явилася нова подруга, і леді Рассел хотіла покласти кінець цій дружбі. То була дочка містера Шеперда, яка після невдалого заміжжя повернулася з двома дітьми у будинок батька. Вона була кмітливою молодою жінкою, що володіла мистецтвом подобатися; принаймні вона сподобалась усім у Келлінч-холлі і так ввійшла в довіру до міс Елліот, що вже не раз у неї гостювала, незважаючи на те, що леді Рассел невпинно застерігала Елізабет від цієї дружби, вважаючи її недоречною.

Навряд щоб леді Рассел справді могла хоч трохи вплинути на Елізабет. Здавалось, вона любила її скоріше тому, що хотіла любити, а не тому що Елізабет заслуговувала на її любов. Вона ніколи не одержувала від неї чогось більше, ніж поверхових ознак уваги та звичайної ввічливості; ніколи вона не могла ні переконати Елізабет у чомусь, ні, тим більше, відрадити її від чогось. Не раз вона добивалася того, щоб Енн могла їздити з батьком і сестрою до Лондона, добре розуміючи егоїстичність і несправедливість такого ставлення; і в менш важливих випадках вона намагалася показати Елізабет перевагу своїх вірних суджень та цінного життєвого досвіду – і все даремно. Елізабет завжди йшла своїм власним шляхом; і ніколи вона не йшла так невідступно проти леді Рассел, як у своїй прихильності до міс Клей, і відвернулася від товариства такої гідної сестри, віддавши всю свою дружбу й довіру тій, з ким їй слід би бути просто привітною, і нічого більше.

На думку леді Рассел, міс Клей була нерівнею Елізабет за своїм суспільним станом, а щодо її вдачі, то вона могла якнайшкідливіше вплинути на Елізабет, і тому переїзд, який віддасть міс Елліот від міс Клей та надасть їй можливість здобути більш підхожих подруг, був справою першорядної важливості.

Розділ III

– Дозволю собі зазначити, сер Волтер, – сказав містер Шеперд одного ранку в Келлінч-холлі, відклавши прочитану газету, – що союз, який зараз укладають, нам дуже на користь. Це замирення вижене на сушу всіх наших багатих морських офіцерів. Кожен з них буде шукати собі дім. Кращого часу й не уявити, сер Волтер, – так багато наймачів, і дуже відповідальних. Під час війни не один дворянин збільшив своє багатство. Якби нам зустрівся якийсь заможний адмірал, сер Волтер...

– Йому б дуже пощастило, Шеперде, – відповів сер Волтер, – ось усе, що я можу сказати. Келлінч-холл став би для нього справжньою нагородою, вищою за всі нагороди, що він коли-небудь одержував, чи ж не так, Шеперде?

Містер Шеперд увічливо засміявся з цього жарту, а потім додав:

– Насмілюся зазначити, сер Волтер, що з моряками мати справи непогано. Мій досвід дозволяє мені сказати, що це люди з найшляхетнішими поняттями, і я впевнений, що вони не можуть бути поганими наймачами. Тому, сер Волтер, я дозволю собі сказати, що в разі чуток про ваш намір, що є цілком можливим, бо одній половині світу дуже важко приховувати свої вчинки й задуми від уваги та допитливості другої, і ці наслідки треба брати до уваги; я, Джон Шеперд, можу приховати будь-які свої сімейні справи, тому що навряд щоб хтось витрачав свій час на те, щоб за мною спостерігати; а от серові Волтеру не так легко уникнути сторонніх поглядів, отже, ризикну повідомити вам, що мене не дуже здивує, якщо, при всій нашій обережності, усе ж таки хтось дізнається про те, що ми насправді збираємося зробити, а в такому випадку, як я вже казав, оскільки скоро безперечно з'являться прохання, я звернув би особливу увагу на будь-якого з наших багатих морських офіцерів; і, дозволю собі додати, у будь-який час для мене буде достатньо двох годин, аби звільнити вас від клопоту з переговорами.

Сер Волтер лише кивав. Але незабаром він підвівся, почав ходити по кімнаті й іронічно зазначив:

– Гадаю, що мало хто з моряків не здивується, опинившись у такому будинку.

– Без сумніву, вони благословили б долю, оглянувшись навколо, – сказала місіс Клей, яка теж була присутня: батько привіз її сюди, бо для здоров'я місіс Клей не було нічого кращого, ніж поїздка до Келлінча, – але я цілком згодна з батьком у тому, що моряк може бути чудовим наймачем. Я добре знаю цих людей. Вони й справді шляхетні, і їм завжди можна довіряти! Якщо ви вирішите залишити тут ваші коштовні картини, сер Волтер, вони будуть у цілковитій безпеці! За будинком і парком будуть ретельно доглядати. Сади й чагарники будуть у порядку, майже такому ж бездоганному, у якому вони зараз. Ви можете не побоюватися, міс Елліот, що знайдете занедбаними ваші чудові квітники.

– Щодо всього цього, – холодно заперечив сер Волтер, – якщо я й вирішу здати дім в оренду, я ще не знаю, на яких умовах. Я не дуже схильний багато дозволяти наймачеві. Звичайно, нехай гуляє собі по парку, – рідко хто з морських офіцерів, та й не тільки їх, звик до таких просторів; але він не буде робити тут усе, що йому заманеться, і це вже інша річ. Я не хочу, щоб хтось топтав мої чагарники, а міс Елліот я порадив би краще пильнувати свої квітники. Будьте впевнені, я зовсім не схильний потурати всім забаганкам свого наймача, чи буде він моряком, чи солдатом.

Трохи помовчавши, містер Шеперд дозволив собі зазначити:

– Все це передбачено запровадженням звичаєм, що допомагає господареві й наймачеві легко та просто прийти до згоди. Ваші інтереси, сер Волтер, у дуже надійних руках. Я не дозволю жодному наймачеві виходити за межі закону. Ризикну сказати, що сер Волтер Елліот не печеться про свою власність і наполовину так ревно, як дбає про неї Джон Шеперд.

Раптом заговорила Енн.

– Гадаю, моряки, які так багато для нас зробили, принаймні не менш за інших заслугоують на всі зручності та вигоди, які може надати будь-який дім. Важко їм дістається відпочинок, у цьому ми всі мусимо згодитися.

– Звичайно, це так. Безсумнівно, міс Енн має рацію, – відповів містер Шеперд.

– О, безперечно! – підтвердила його дочка. Але сер Волтер, помовчавши, зазначив:

– Заняття не без корисності, але я б не хотів, щоб хтось із моїх друзів його обрав.

– Але чому? – була відповідь, супроводжена здивованим поглядом.

– Тому що тут є дві речі, котрі дуже мене дратують, дві поважні підстави бути проти цього заняття. По-перше, воно дає людям темного походження незаслужені відзнаки й почесні, про які їхні батьки та діди ніколи й не мріяли. По-друге, воно безжально забирає в людини юність і сили – моряк старіє раніше, ніж будь-хто інший. Усе своє життя я це помічаю. Моряк найбільш за всіх наражається на небезпеку побачити дошкульне піднесення того, з чийм батьком його батько не зволив би й розмовляти, або самому стати предметом відрази для інших. Якось минулої весни, у місті, був я в товаристві двох людей, які являли собою переконливий доказ того, про що я вам розповідаю. Один із них був лорд Сент-Івз, чий батько, як ми всі знаємо, був сільським вікарієм без копійки грошей; і цьому лордові Сент-Івзу я мусив поступитися місцем. Другий був якийсь адмірал Болдуїн, особа неймовірно жалюгідного вигляду: обличчя кольору червоного дерева, грубе до краю, усе в зморшках, на голові з боків три сиві волоски, а маківка, на якій узагалі не було ані волосинки, посилана пудрою. «Боже мій, хто цей дідуган?» – запитав я свого друга, який стояв поряд зі мною (сера Безіла Морлі). «Дідуган! – вигукнув сер Безіл. – Це адмірал Болдуїн. Як ви гадаєте, скільки йому років?» «Шістдесят, – відповів я. – Або, мабуть, шістдесят два». «Сорок, – відповів сер Безіл, – сорок, і не більше». Уявіть собі, як я був здивований. Ні, я ніколи не забуду адмірала Болдуїна. Це найяскравіший приклад того, що море робить із людьми, але, певною мірою, я знаю, що така доля їх усіх: подорожуючи по всьому світу, завжди на повітрі – і в мороз, і в спеку – вони мандрують, поки на них не стане огидно дивитись. Краще їм одразу загинути, ніж дожити до літ адмірала Болдуїна.

– Ах, сер Волтер, – вигукнула місіс Клей, – ви надто суворі! Пожалійте бідолах. Не всім же бути вродливими. Звичайно, море нікого не робить гарним; моряки справді передчасно старіють, я й сама помічала: вони рано прощаються з юністю. Але ж чи не трапляється те ж саме з іншими людьми, і навіть майже з усіма? Солдатам на військовій службі аж ніяк не легше; і навіть люди більш спокійніших занять, що вимагають зусиль не від тіла, а від розуму, виглядають старшими, ніж вони є насправді. Судовик гне спину над паперами до знесиленості; лікар завжди на ногах, і його можуть викликати в будь-яку погоду; і навіть священик... – вона зупинилася на хвилинку, щоб поміркувати над долею священика, – і навіть священику, як ви знаєте, доводиться відвідувати небезпечно хворих та ризикувати своїм здоров'ям, заходячи до кімнат із зараженим повітрям. Насправді, і я в цьому впевнена, хоч кожне заняття необхідне й почесне по-своєму, лише той, хто не має потреби віддавати себе будь-якому із них, хто має можливість жити собі на втіху, на вільному сільському повітрі, самому розпоряджатися власним часом, робити, що заманеться, жити на свій кошт і не намагатися збільшити свої прибутки, – лише той, я кажу, зберігає своє здоров'я та квітучий вигляд до останку; а ось усі інші втрачають свою привабливість, як тільки минає їхня юність.

Містер Шеперд, який так наполегливо схиляв сера Волтера на користь флотського офіцера в якості наймача, був нібито наділений даром передбачення, бо першим, хто схотів оселитися в домі, був якийсь адмірал Крофт, що з ним він невдовзі зустрівся на квартальному засіданні в Тонтоні, а потім довідався про нього через свого лондонського знайомого. Згідно з цими відомостями, які містер Шеперд одразу ж поспішив надати до Келлінч-холла, адмірал Крофт був уродженцем Сомерсет-ського графства, який, надбавши великих грошей, бажав оселитися в рідних місцях і приїхав до Тонтон, щоб наглядіти собі якесь місце з тих, що пропонують внайми в найближчому сусідстві, але жодне з них йому не сподобалося. Проте,

випадково почувши (тут містер Шеперд зазначив, що, точнісінько як він і передбачав, наміри сера Волтера не могли довго триматися в таємниці), що Келлінч-холл можуть здати внайми, і дізнавшись про взаємини його (містера Шеперда) та господаря, познайомився з ним, аби про все розпитати, і під час довгої бесіди висловив таке жваве зацікавлення будинком, на яке тільки була здатна людина, що була знайома з ним лише за описом; а докладно розповівши про себе, справив на містера Шеперда враження людини відповідальної та з усіх поглядів гідної того, щоб стати наймачем Келлінч-холла.

– І хто такий цей адмірал Крофт? – недовіжливо запитав сер Волтер.

Містер Шеперд відповів, що адмірал із шляхетної родини, і назвав маєток. Запала тиша, а потім Енн додала:

– Він контр-адмірал у військовому флоті. Брав участь у Трафальгарській битві, а потім вирушив до Ост-Індії, де, здається, прослужив декілька років.

– Тоді я не маю сумніву, – зазначив сер Волтер, – що обличчя в нього жовтогогаряче, як плащі й вилоги моїх слуг.

Містер Шеперд поспішив запевнити його, що адмірал Крофт – бадьорий і привітний чоловік із приємною зовнішністю; звичайно, загартований бурями, але не більше того; з манерами та поняттями справжнього джентльмена. Домовитися з ним буде анітрохи не важко: він бажав лише оселитися в затишному домі і якомога швидше; він знає, що за свої вигоди треба платити, уявляє собі приблизну ціну за наймання такого будинку, але не здивується, якщо сер Волтер попросить більше; розпитував про маєток. Адмірал буде задоволений, якщо до нього надішлють депутацію, але це не обов'язково; сказав, що іноді він ставав до зброї, однак ніколи не вбивав, – справжній джентльмен.

Містер Шеперд був дуже красномовним; він підкреслив усі обставини сімейного життя адмірала, які додавали йому як наймачеві особливих переваг. Він був одружений, дітей не мав, а саме такий наймач і є найкращим. Ніхто не дбає про дім так добре, – зазначив містер Шеперд, – як робить це жінка; невідомо, де меблі більше псуються – там, де немає жінки, чи там, де багато дітей. Ніхто у світі не збереже меблі краще, ніж бездітна жінка. Він знайомий і з місіс Крофт – вона в Тонтоні з адміралом, і майже весь час, коли вони обговорювали цю справу, вона була поруч.

– Вона, здається, дама тонка, чемна й гречна, – продовжував він, – вона ставила мені більше запитань про дім, умови та податки, ніж сам адмірал. Наскільки я зрозумів, вона більш обізнана в таких речах. Більше того, сер Волтер, я дізнався, що вона певною мірою пов'язана з нашими краями, більш ніж її чоловік; тобто вона сестра джентльмена, що колись тут жив, як сама мені розповіла; сестра джентльмена, який жив у Манкфорді п'ять років тому. Господи! Як же його звуть? Ніяк не можу згадати його імені, хоч почув його зовсім недавно. Пенелопе, донечко, чи не нагадаєш мені ім'я того джентльмена, що жив у Манкфорді – брата місіс Крофт?

Але місіс Клей була так захоплена розмовою з міс Елліот, що не почула запитання.

– Уявлення не маю, про кого ви говорите, Шеперде. Я не пам'ятаю жодного джентльмена в Манкфорді ще відтоді, коли губернатором був старий Трент.

– Господи! Як дивно! Скоро, мабуть, я забуду, як мене самого звуть. Я так добре знаю це ім'я, та й самого джентльмена – сто разів його бачив. Колись він прийшов порадитися зі мною, пригадую, зі скаргою на сусіда. Слуга цього сусіда забрався до його саду й викрадав яблука. Огорожа обвалилася. Злодій був спійманий на гарячому, але пізніше, всупереч моєму вироку, прийшли до сердечної згоди. Оце так чудасія!

Усі замовкли.

– Мабуть, ви маєте на увазі містера Вентворта? – раптом запитала Енн.

Містер Шеперд був сповнений вдячності:

– Так, саме Вентворт! Саме так його звать. У нього була парафія в Манкфордї, як ви знаєте, сер Волтер, два чи три роки тому. Здається, він туди приїхав приблизно в п'ятому році. Я впевнений, що ви його пам'ятаєте.

– Вентворт? О, так! Містер Вентворт, манкфордський вікарій. Ви ввели мене в оману, сказавши «джентльмен». Я гадав, що ви говорите про заможну людину; містер Вентворт був ніким, без роду і племені, і не мав нічого спільного зі Стреффордами. Дуже дивно, як це наші найшляхетніші імена переходять хтозна до кого.

Зрозумівши, що споріднення Крофтів з містером Вентвортом не підіймає їх у очах сера Волтера, містер Шеперд більше про нього не згадував, знову заходившись підкреслювати більш сприятливі обставини: їхній вік, склад сім'ї, багатство, високу думку, яка склалася в них про Келлінч-холл, та прагнення там оселитись; усе це свідчило про те, що нічого вони не ставлять вище за щастя бути наймачами сера Волтера Елліота, з надзвичайною тонкістю здогадуючись, які саме якості сер Волтер цінує в наймачах.

Проте старання містера Шеперда мали успіх; і, хоч сер Волтер відчував неприязнь до всякого, хто збирався оселитися в його домі, і дивився на нього, як на неймовірного багача, якому можна призначити найвищу ціну; містер Шеперд добився нарешті від сера Волтера згоди почати переговори й був відряджений до Тонтонa, щоб домовитися з адміралом Крофтом про день, коли він приїде оглядати дім.

Сер Волтер не вирізнявся глибокою мудрістю, але він мав достатньо життєвого досвіду, щоб зрозуміти, що наймача, більш підхожого в усіх відношеннях, ніж адмірал Крофт, йому не знайти. Такою була його думка; крім того, його самолюбство тішило те, що адмірал посідав високе місце в суспільстві, але не занадто. «Я здав будинок в оренду адміралові Крофту» – звучить прекрасно, набагато краще, ніж просто якомусь містерові; містер (окрім, мабуть, з півдня осіб у всій країні) завжди потребує пояснень. Адмірал сам за себе говорить, та й баронет поряд з ним нічого не втрачає. У всіх справах і переговорах усі переваги залишаються за сером Волтером Елліотом.

Жодне рішення не приймалося без Елізабет, але їй самій дедалі більше кортіло залишити село, і вона була дуже рада, що все вже вирішено і знайшли хорошого наймача, тому вона не обмовилася жодним словом про відстрочення.

Улагодити цю справу було цілком довірено містерові Шеперду, і, як тільки вона дійшла щасливого кінця, Енн, яка прислухалася до розмови уважніше від усіх, вийшла з кімнати, щоб підставити прохолодному повітрю зашарілі щоки; і, гуляючи своєю улюбленою алеєю, вона сказала, тихо зітхнувши: «За кілька місяців, мабуть, він буде тут гуляти».

Розділ IV

Він – але не містер Вентворт, колишній манкфордський вікарій, як це могло здатись, а його брат – капітан Фредерік Вентворт, який брав участь у битві при Сан-Домінго; тоді він і одержав звання капітана, але не відразу був прийнятий на службу, приїхав до Сомерсетського графства влітку 1806 року і, не маючи батьків, на півроку оселився в Манкфорді. Він був тоді дуже привабливим юнаком, з неабияким розумом і шляхетною душею, а Енн – надзвичайно гарненькою дівчиною, наділеною добротою, скромністю, гарним смаком і щирістю. Мабуть, і половини всіх цих чеснот було б достатньо, бо йому тоді було нічого робити, а їй – нікого кохати, а при такій кількості достоїнств їхня доля не могла скластись інакше. Вони поступово знайомились, а познайомившись, одразу ж закохались до нестями одне в одного. Важко сказати, хто з них більше обожнював іншого та хто був більше щасливим: вона, коли він їй запропонував руку і серце, чи він, коли вона дала свою згоду.

Настала пора щастя, нічим не отьмареного, але дуже недовга. Незабаром постали перешкоди. Сер Волтер, коли до нього звернулися, не те щоб насправді не дав своєї згоди або сказав, що цього ніколи не буде, проте відповів із таким здивуванням, такою холодністю й таким мовчанням, що Енн одразу зрозуміла, як він до цього ставиться. Він вважав цей союз дуже принизливим для своєї родини; і леді Рассел, хоч її гордість була більш помірною та вибачливою, поділяла його думку.

Енн Елліот, з її походженням, красою й розумом – і в дев'ятнадцять років погубити своє життя, у дев'ятнадцять років зв'язати себе з людиною, яка нічого не має, окрім своїх особистих чеснот, якій ніколи не набути багатства, заняття якої вкрай непевне і яка до того ж не має знайомств, аби просунутися. Ні, – зі смутком думала леді Рассел, – це дійсно означає погубити себе. Енн Елліот, така юна, її ще майже ніхто не знає, і дістатися першому стрічному, без достатків і знайомств; із ним вона змарнує свою молодість у стомливих турботах і принизливій залежності! Ні, цього ніколи не буде, якщо тільки справедливе втручання та представництво тієї, хто любить Енн майже як мати й наділена майже материнськими правами, зможуть завадити.

Капітан Вентворт не був багатцем. Йому щастило на службі, але, легко витрачаючи те, що йому легко діставалося, він так нічого й не зберіг. Хоча він був упевнений, що незабаром стане багатим: сповнений запалу й завзяття, він знав, що невдовзі в нього буде свій корабель, а його новий стан забезпечить йому все, про що він мріє. Йому завжди щастило; він знав, що так буде й далі. Запальності цього переконання та жвавості, з якою він його висловлював, було достатньо для Енн, але леді Рассел бачила це зовсім у іншому світлі. Його безстрашність і весела вдача були їй зовсім не до вподоби. На її погляд, вони тільки збільшували зло; він через це здавався їй небезпечнішим. Він був розумним, гострим на язик та завзятим. Леді Рассел не дуже високо цінувала дотепність; набагато гіршої думки була вона про необачність. Вона була рішуче проти цього шлюбу.

Це вже було занадто. Юна та лагідна, Енн ще могла витримати неприязнь батька до свого обранця, хоч сестра її не підбадьорювала жодним словом чи поглядом, а ось леді Рассел, яку вона так любила та якій так довіряла, переконувала її з такою наполегливістю й ніжністю, що її поради не могли не подіяти. Її переконали, що ці змовини є помилкою, викликаною її нерозсудливістю; він її не вартий і не зможе зробити її щасливою. Але не себелюбна обережність змусила Енн розірвати змовини. Якби вона не думала, що для нього так буде краще, навряд би вона це зробила. Думка про те, що вона йде на самопожертву перш за все заради його блага, була її розрадою під час гіркого прощання, останнього прощання; а вона потребувала розради, бо, до того ж, він їй не повірив, не згодився з нею і був конче скривджений такою рішучою відмовою. Він одразу ж покинув село.

Вони були знайомі кілька місяців; але Енн страждала довше. Сум і туга надовго захмарили їй усі втіхи юності, вона занепала духом і передчасно зів'яла.

Понад сім років минуло після того, як ця маленька сумна історія дійшла кінця; і час багато що змінив: прихильність Енн, що завдала їй стільки болю, майже зовсім згасла, але лише час міг тут подіяти; не допомогла ні зміна місця (за винятком поїздки до Бата невдовзі після розриву), ні нові знайомства. Жоден із тих, хто приїжджав до Келлінча, не витримував порівняння з Фредеріком Вентвортом, яким він залишався в її пам'яті. Друга прихильність, що стала б зараз для неї єдиним природним, щасливим і надійним вилікуванням, була неможливою при її вишуканому розумі, вимогливому смаку й вузькому колі знайомств. Коли їй було близько двадцяти двох років, один молодик запропонував їй змінити ім'я, але він незабаром зустрів більшу готовність у її молодшої сестри, і леді Рассел тоді нарікала на її відмову, бо Чарлз Мазгроув був старшим сином людини, яка в усьому селі поступалася своїм багатством і суспільним станом лише серові Волтеру, і до того ж мав приємну вдачу й був гарним на вроду; коли Енн було дев'ятнадцять років, леді Рассел ще б могла бажати для неї чогось більшого, але нині їй уже було двадцять два, і леді Рассел хотіла, щоб вона залишила батьківський дім, з гідністю віддалившись од пристрасі й несправедливості, та назавжди оселилася десь неподалік від неї. Але на цей раз Енн не прислухалася до її поради; і, хоч леді Рассел, яка завжди пишалася своєю розсудливістю, ніколи не жалкувала за минулим, вона, проте, уже почала непокоїтись і майже втратила надію, що коли-небудь з'явиться якийсь гідний чоловік з достатками і Енн заживе тим життям, для якого вона й створена з її ніжністю та хазяйновитістю.

Жодна з них не знала, що думає інша з цього приводу і чи змінилася ця думка; і леді Рассел не знала головного, чим керувалась у своїй поведінці Енн, цієї теми ніколи не торкались, але у двадцять сім років Енн думала вже зовсім не так, як її змусили думати в дев'ятнадцять. Вона ні в чому не звинувачувала леді Рассел, не докоряла й собі за те, що дозволила їй вирішити свою долю; але тепер, якби якась юна особа за схожих обставин звернулася до неї за порадою, Енн ніколи не порадила б їй неминучого горя в найближчому майбутньому заради можливого далекого щастя. Вона була впевнена, що, незважаючи на всі неприємності, до яких би призвело несхвалення рідними її вибору, на його неспокійне заняття, сповнене страхів, затримок і розчарувань, вона була б щасливішою, якби не розірвала змовини; навіть тоді, була цілком впевнена, якщо б їм судилися звичайні турботи та клопоти, або важчі за звичайні; але ж доля дарувала йому набагато більше, ніж могли б собі уявити розсудливі порадики. Усі його найсміливіші прагнення збулися, всі його найпалкіші надії виправдалися. Його розум і завзятість нібито проклали йому шлях до успіху. Незабаром після розриву змовин він знову почав служити; і тоді все відбулося так, як він їй розповідав. Він відзначився, його швидко підвищили по службі, й нині, при такій удачливості, він, мабуть, зробився дуже багатим. У її розпорядженні були флотські відомості й газети, але вона не мала сумніву щодо його заможності і, довіряючи його постійності, не мала підстав думати, що він одружений.

Якою красномовною могла б стати Енн Елліот! З яким красномовством принаймні могла б вона захищати ніжну прихильність своєї юності та радісну віру в майбутнє від жахливої обережності, яка нібито сумнівається в тому, що призначено Провидінням. У юності її змусили бути передбачливою, у більш зрілі роки вона стала мрійницею, що було природним продовженням неприродного начала.

За всіх цих обставин, при всіх цих спогадах і почуттях вона не могла чути про те, що сестра капітана Вентворта, мабуть, оселиться в Келлінчі, без хвилювання й смутку; і їй треба було довго блукати й зітхати, щоб розігнати сумні думки. Вона часто казала до себе, що це божевілля, доки нарешті не заспокоїлась і не зрозуміла, що постійні розмови про Крофтів і їхній намір жити в Келлінчі не зроблять їй ніякої шкоди. Їй допомогла, однак, цілковита байдужість трьох її власних друзів, які були єдиними, хто знав таємницю минулого; вони, здавалося, про все забули. Вона добре розуміла, що леді Рассел спонукають на це шляхетніші мотиви, ніж

батька та Елізабет, і була їй дуже вдячна за цю доброту; але це загальне забуття, хоч би чим воно було викликане, мало для неї велике значення; і, на той випадок, якщо адмірал Крофт дійсно приїде до Келлінч-холла, вона знову втішалася радісною думкою, що про її минуле знають лише ці троє, які, вона була впевнена, не обмовляться жодним словом; від нього ж, вона сподівалася, про їхні недовгі змовини дізнався лише брат, із яким він тоді жив. Цей брат давно залишив село й, будучи чоловіком серйозним і до того ж неодруженим, навряд щоб виказав цю таємницю хоч одній живій душі.

Його сестри, місіс Крофт, тоді не було в Англії, бо вона вирушила з чоловіком до місця його призначення, а її сестра Мері була в школі, коли це все сталося, а потім через чиясь гордість, а чиясь делікатність вона ні про що не дізналася.

Утішаючись цими думками, вона сподівалася, що знайомство з Крофтами, до якого, при тому, що леді Рассел усе ще живе в Келлінчі, а Мері всього лише за три милі від нього, треба бути готовою, не спричиниться до якихось великих незручностей.

Розділ V

Того ранку, коли адмірал Крофт і його дружина приїхали, як і було вирішено, оглядати Келлінч-холл, Енн визнала найбільш для себе природним відвідати леді Рассел, як вона це робила майже щодня, і переждати в неї, поки переговори не закінчаться; але потім вона визнала не менш природним для себе засмутитися, що не скористалася можливістю на них подивитись.

Зустріч двох сторін пройшла надзвичайно добре, і всі питання одразу ж були вирішені. Дами були заздалегідь прихильні до згоди, і тому жодна з них нібито нічого не бачила, окрім гарних манер інших; що ж до джентльменів, то адмірал поводився з такою люб'язністю, довірою та щирістю, що це не могло не вплинути на сера Волтера, який також виявив бездоганну ввічливість, дізнавшись від містера Шеперда, нібито адмірал багато чув про його взірцеве вміння поводитись.

Дім, парк і меблі були до вподоби; Крофти були до вподоби; умови, строки – усе було надзвичайно підходящим; і клерки містера Шеперда одразу ж узялися до роботи, хоча їм не довелося зробити жодної зміни в заздалегідь підготовленому «Цим засвідчується...»

Сер Волтер без вагань заявив, що адмірал – найгарніший з усіх моряків, яких він коли-небудь бачив, і навіть сказав, що якби його власний куафер зайнявся адміраловою зачіскою, було б не соромно з'явитися з ним на людях; адмірал же з усією щиросердністю повідав дружині, коли вони їхали парком назад: «Я знав, що ми легко порозуміємося, моя люба, що б нам не казали в Тонтоні. Баронет зірок з неба не хапає, проте, здається, він ніколи нас не образить»; відгуки однаково схвальні.

Домовилися, що Крофти оселяться в Келлінчі під Михайлів день; і, оскільки сер Волтер запропонував переїхати до Бата не пізніше, як за місяць до того, часу для необхідних приготувань залишалось небагато.

Леді Рассел, упевнена в тому, що при виборі нового житла ніхто не зважить на думку Енн, прагнула, щоб Енн не від'їжджала так скоро й залишалася в Келлінчі, поки вона сама після Різдва не відвезе її до Бата; але їй треба було на декілька тижнів покинути Келлінч, аби владнати власні справи, і тому вона не могла запросити Енн на весь цей час, і Енн, хоча її лякала вереснева спека в блискучому білому Баті і їй було дуже прикро, що вона не зустріне в рідному селі печальну й солодку осінь, подумала і вирішила не затримуватися. Найвірніше й наймудріше буде поїхати разом з усіма, бо це спричинить їй щонайменше засмучення.

Однак доля розпорядилася по-своєму. Мері, яка часто нездужала, завжди була занепокоєна своїм здоров'ям і мала звичку кликати Енн, що б із нею не сталося, раптом захворіла й, передбачаючи, що не одужає до кінця літа, попросила, або скоріше наказала, тому що навряд чи це було проханням, щоб Енн приїхала до Апперкросса й там наглядала за нею, доки це буде потрібно, замість того, щоб вирушити до Бата.

– Я не зможу обійтися без Енн, – такими були докази Мері.

– Тоді, звичайно, їй краще залишитися, бо в Баті вона нікому не потрібна, – відповіла Елізабет.

Коли просять твоєї допомоги, це хоч і нечемно, проте приємніше, ніж коли тебе женуть; і Енн, задоволена тим, що стане в пригоді своїй сестрі, що в неї з'являться нові обов'язки, і, звичайно, не дуже засмучена від того, що виконувати їх доведеться не в милому селі, залюбки згодилась залишитися.

Це запрошення Мері звільняло леді Рассел від клопоту, і невдовзі було вирішено, що Енн не поїде до Бата, доки леді Рассел не покличе її туди, а до того буде жити в Апперкроссі та в Келлінч-лоджі.

Досі все йшло як слід, але леді Рассел була майже в нестямі, коли дізналася про план, за яким місіс Клей вирушала до Бата з сером Волтером і Елізабет як необхідна та неоцінна

помічниця в усіх її справах. Леді Рассел була вкрай засмучена, здивована й перелякана; образливість цього плану для Енн, яку визнали непотрібною там, де місіс Клей була вкрай необхідна, посилювала її роздратування.

Звикнувши до таких кривд, Енн стала до них невразливою, але вона відчувала необережність цього наміру майже так само гостро, як і леді Рассел. Спостерігаючи та знаючи вдачу свого батька, на жаль, дуже добре, вона розуміла, до чого може призвести ця дружба. На її погляд, нині батько ні про що подібне не думав. Місіс Клей мала ластовиння, зуб, який занадто випинався вперед, та великі руки, про які Енн чула від нього не один несхвальний відгук за її відсутності; але вона була молодшою й, звичайно, загалом гарною, а її проникливий розум і послужливі манери надавали їй привабливості значно небезпечнішої, ніж зовнішня. Енн була настільки вражена цією небезпекою, що ніколи б собі не пробачила, якби не зробила спробу пояснити це сестрі. Вона майже зовсім не мала надії на успіх, але не хотіла, щоб у разі справдження побоювань Елізабет, яка опиниться в далеко жалюгіднішому становищі, ніж зараз, мала б підстави докоряти її за те, що вона її не попередила.

Вона поговорила з сестрою, але, здається, лише образила її. Елізабет не могла й уявити собі, як така безглузда підозра могла спасти Енн на думку, і гнівно запевняла, що кожна з обох сторін добре усвідомлює своє становище.

– Місіс Клей, – сказала вона з теплотою, – ніколи не забуває, хто вона; і, оскільки я краще за тебе знайома з напрямом її думок, можу запевнити, вона дивиться на шлюб надзвичайно шляхетно й засуджує нерівність суспільного становища та достатків більше, ніж хтось інший. Що ж до батька, я не розумію, як його, хто заради нас так довго залишався вдівцем, можна тепер підозрювати. Якби місіс Клей була красунею, тоді я справді зробила б помилку, наблизивши її до себе; ніщо в цілому світі, я впевнена, не змусить його взяти такий принизливий шлюб, адже вона могла б тоді спричинити його страждання. Але бідолашна місіс Клей, яку при всіх її чеснотах не можна назвати навіть гарненькою, я впевнена, не завдасть ніякої шкоди. Ти нібито ніколи не чула, як батько ремствує на її непривабливість, але ж ти чула це, я не маю сумніву, безліч разів. Зуб та ластовиння. Ластовиння не викликає в мене такої огиди, як у нього. Колись я знала одну людину, чиє обличчя трошки ластовиння зовсім не псувало, а от батько ластовиння терпіти не може. Невже ти ніколи не чула, що він каже про ластовиння місіс Клей?

– Навряд чи є якась вада зовнішності, – відповіла Енн, – з якою гарні манери поступово б не примирили.

– Я з тобою не згодна, – рішуче відповіла Елізабет. – Гарні манери можуть відтінити вроду, але не примирити з її відсутністю. Однак, у всякому разі, це більше стосується мене, ніж будь-кого іншого, а тому, на мій погляд, твої поради тут зайві.

Енн зробила все, на що була спроможна; вона була рада, що розмова скінчилася, і сподівалася, що її зусилля не були марними. Хоча її підозра й образила Елізабет, тепер вона, мабуть, буде більш спостережливою.

Четверня коней сера Волтера служила своєму господареві останню службу, відвозячи його, міс Елліот та місіс Клей до Бата. Компанія рушила в дорогу в дуже гарному настрої; сер Волтер готував пишні поклони для всіх засмучених селян та орендарів, які захочуть з ним попрощатися, а Енн у спокої самотності йшла до Келлінч-лоджа, де вона мала провести перший тиждень.

Її подруга журилася не менше. Вона взяла розлуку з сімейством близько до серця. Їхнє добре ім'я мало для неї не менше значення, ніж своє власне, а щоденні теплі зустрічі з ними вже стали для неї звичкою. З боєм вона дивилася на покинуті сади, які, що завдавало їй ще більшої прикrostі, незабаром мали перейти до чужих рук. Щоб розвіяти свій смуток та уникнути зустрічі з адміралом Крофтом та його дружиною, коли вони приїдуть, вона вирішила їхати до Бата одразу після того, як доведеться покинути Енн. Тому вони вирушили разом, і Енн залишилася в Апперкроссі на самому початку дороги, якою їхала леді Рассел.

Апперкросс був селом середньої величини, що небагато років тому було втіленням старих англійських звичаїв, за якими лише дві споруди в цьому селі відрізнялися від будинків селян та орендарів: оточений старими деревами поміщицький дім із садом, огороженим високим тином з великими воротами, який усім своїм солідним виглядом нагадував про давно минулі роки; та маленький чепурний будиночок священика, оточений охайним садом, де виноградні лози й грушеві дерева підходили до самих вікон; але після одруження молодого поміщика йому приділили орендарський дім, який удостоїли звання вілли та зробили всі відповідні зміни. Відтоді Вілла Апперкросс зі своїми верандами, скляними дверима й іншими принадами могла привертати до себе увагу приїжджих не меншою мірою, ніж поважніший і ґрунтовніший Великий Дім, що був віддалений від неї на чверть милі.

Тут Енн дуже часто гостювала. Вона знала звичаї Апперкросса не гірше, ніж звичаї Келлінча. Обидва сімейства так часто зустрічалися, так часто навідувалися одне до одного в будь-яку годину дня, що Енн вкрай здивувалася, заставши Мері на самоті; вона, звичайно, занедала й занедала духом. Мері не була такою нудною, як старша сестра, проте розумінням і вдалею Енн вона також не була наділена. Вона могла веселитися й радіти лише тоді, коли була здоровою, щасливою й оточеною увагою; але будь-яка недуга вибивала її з колії. У неї не було ніякого заняття для годин самоти; а, успадкувавши значну частину фамільної чутливості до себе, при кожному засмученні почувалася зневаженою та обійденою. Зовнішністю вона поступалась обом сестрам і навіть за найкращої своєї пори була не більш ніж «гарненькою». Тепер вона лежала на вишпильній софі в маленькій вітальні, колись елегантні меблі якої трохи постраждали від часу – чотири роки! – і двох дітей. Побачивши Енн, вона зустріла її словами:

– Нарешті приїхала! Я вже гадала, що ніколи тебе не побачу. Мені так зле, що ледве можу говорити. Я цілий ранок жодної живої душі не бачила!

– Мені дуже шкода, що ти хвора, – відповіла Енн. – Ще в четвер ти повідомила мене, що почуваєшся прекрасно.

– Я взяла себе в руки; я завжди так роблю; але я й тоді була дуже хвора; не пам'ятаю, щоб колись мені було так погано, як сьогодні вранці; зараз мене не можна залишати на самоті, я в цьому впевнена. А що як мені стане зовсім погано і я не зможу дотягтися до дзвіночка? Отже, леді Рассел не приїде. За все літо вона, здається, і тричі нас не відвідала. Енн відповіла належним чином, а потім довідалась у Мері про її чоловіка.

– Ах, Чарлз ще о сьомій годині пішов на полювання. Пішов, хоч я йому й пояснила, як мені погано. Сказав, що не затримається, але вже майже перша, а його й досі немає. Можу тебе запевнити, що я жодної живої душі не бачила протягом цього довгого ранку.

– Але ж твої діти були з тобою?

– Так, були, але я не могла довго терпіти їхнього галасу; вони ж такі неслухняні, що мені від них більше шкоди, ніж користі. Маленький Чарлз не зважає на жодне моє слово, а Волтер дедалі стає таким же.

– Що ж, незабаром тобі стане краще, – весело відповіла Енн. – Ти ж знаєш, що я вмію тебе лікувати. Як твої сусіди з Великого Дому?

– Не можу тобі сказати. Сьогодні я нікого з них не бачила, окрім містера Мазгроува. Він поговорив зі мною через вікно, сидячи верхи на коні; і хоч я сказала йому, як мені зле, ніхто з них не прийшов до мене. Мабуть, його дочкам не хотілося гуляти, а хіба ж вони стануть утруднюватися задля інших?

– Мабуть, ти їх ще побачиш. Ранок не скінчився.

– Повір, я не хочу їх бачити. Як на мене, вони нестерпні балакухи та реготухи. Ах! Енн, мені так погано! І як ти могла не приїхати в четвер?

– Моя люба Мері, пригадай, яку записку ти мені надіслала! Таку веселу записку про те, що тобі надзвичайно добре, і мені немає потреби поспішати; отже, ти зрозумієш, як мені

хотілося залишитися з леді Рассел до останнього; і до того ж я тоді була дуже зайнятою, у мене було так багато справ, що я ніяк не могла покинути Келлінч раніше.

– Боже мій! Які в тебе могли бути справи?

– Дуже багато справ, можу тебе запевнити. Усі відразу не зможу пригадати, назву лише деякі з них. Я робила дублікат списку книг і картин батька. Я декілька разів ходила з Маккензі до саду, намагаючись збагнути і пояснити йому, які з рослин Елізабет треба доручити леді Рассел. І до того ж у мене були свої дрібні клопоти – упорядкувати книги й ноти, наново вкласти валізи, бо я вчасно не здогадалася, що саме вирішать навантажити на вози. І ще, Мері, мені довелося виконати один важкий обов'язок: я відвідала майже всіх у нашій парафії й з усіма попрощалася. Мені сказали, що вони цього хочуть; а це забирає так багато часу.

– Он воно що! – І після коротенької паузи: – Але ж ти не питаєш, як ми вчора обідали в Пулів?

– То ти була там? Я не питала, бо думала, що тобі довелося від цього відмовитись.

– Та ні! Я там була. Учора мені було дуже добре, і до сьогоднішнього ранку я почувалася зовсім здоровою. Було б дивно, якби я відмовилася від цього візиту.

– Я рада, що ти добре почувалася. Сподіваюся, тобі сподобалось.

– Нічого подібного. Завжди знаєш заздалегідь, чим тебе будуть пригощати й хто прийде; до того ж так незручно не мати власної карети. Містер і місіс Мазгроув відвезли мене у своїй, але там було так тісно! Вони обоє такі товсті, займають так багато місця і містер Мазгроув завжди сідає попереду. А я тіснилася позаду між Генріеттою та Луїзою. Скоріше за все, через те я й занедужала.

Невдовзі непохитне терпіння й удавана веселість Енн майже повністю вилікували Мері. Незабаром вона вже могла сидіти на софі і сподівалася, що до обіду зможе з неї встати. Потім, про все забувши, вже була в іншому кінці кімнати, поправляючи букет, потім з'їла охололий сніданок, а потім навіть запропонувала Енн піти трохи прогуляться.

– Куди б нам податися? – запитала вона, коли вони вже були готові. – Адже ти не підеш до Великого Дому, поки вони самі не прийдуть з тобою привітатись?

– Мені абсолютно все одно, – відповіла Енн. – Я вважаю зайвими церемонії з людьми, яких так близько знаю, як містера й місіс Мазгроув.

– Але їм слід було якнайшвидше з тобою привітатись. Адже ти – моя сестра й вони не мусять про це забувати. Однак ми можемо трошки в них посидіти, а коли позбудемося їхньої компанії, нагуляємося досхочу.

Енн завжди дивували такі стосунки, але вона вже не намагалася втручатися, зрозумівши, що, хоч обидві сторони постійно знаходять причини ображатися, без цих образ їхнє життя було б нудним і нецікавим. Отже, вони вирушили до Великого Дому, де просиділи цілих півгодини в старомодній солідній вітальні з маленьким килимком та лискучою підлогою, де дочки Мазгроув поступово вчинили належне безладдя, помістивши там велике фортепіано, арфу, жардиньєрки і безліч маленьких столиків. О, якби це могли побачити їхні предки, зображені на портретах, що висіли на дерев'яних стінах, якби ці джентльмени в брунатному оксамиті й леді в блакитному атласі дізналися про цю зневагу до порядку та пристойності! Здавалося, навіть самі портрети здивовано дивляться зі стін.

Сімейство Мазгроув, як і його будинки, перебувало в стані змін, мабуть, на краще. На відміну від батька й матері – втілення англійської старовини, молодь не була далекою від нових віянь моди. Містер і місіс Мазгроув були дуже добрими людьми, гостинними та привітними, не дуже вченими й зовсім не схильними до чепуристості. Їхні діти ж у всіх відношеннях були людьми свого часу. Це була багатодітна сім'я; але, за винятком Чарлза, у ній було ще двоє дорослих – Генрієтта й Луїза, юні дами дев'ятнадцяти та двадцяти років, які привезли з Екзетерської школи всі належні вченості, і тому, як тисячі інших юних дам, метою свого життя вважали бути елегантними, щасливими й веселими. Їхні сукні були прекрасними, їхні обличчя

– гарненькими, їхній настрій – чудовим, їхнє поводження – невимушеним і приємним; удома їм догоджали, у гостях вони всім подобались. Енн завжди вважала їх найщасливішими з усіх своїх знайомих; але, як і всіх нас, приємне почуття вищості утримувало її від бажання помінятися з кимось долею, вона не віддала б свого більш тонкого й вишуканого розуму за всі їхні насолоди; вона заздрила лише їхньому порозумінню та щирій дружбі, яких їй так не вистачало в обох власних сестрах.

Їх прийняли дуже щиросердно. З боку мешканців Великого Дому не було жодного приводу до незадоволення; їм – як це дуже добре знала Енн – взагалі не можна було нічим дорікнути. Півгодини непомітно проминули в душевній бесіді; і Енн зовсім не здивувалася, коли потім разом з ними пішли на прогулянку панночки Мазгроув, яких наполегливо запрошувала Мері.

Розділ VI

Енн і без цього візиту до Апперкросса добре знала, що переїхати до іншого місця, навіть якщо воно лише за три милі від попереднього, означає зустріти там зовсім інші розмови, інші поняття та звичаї. Щоразу, гостюючи тут, вона дивувалася й бажала, щоб інші Елліоти теж переконалися в тому, що тут не мають ніякого значення ті справи, які в Келлінчі видаються цікавими для всіх. Однак вона подумала, що для неї був необхідним інший урок – навчитися розуміти, як мало ми значимо поза своїм колом, бо, приїхавши сюди, поринувши в турботи, якими багато тижнів були охоплені мешканці обох будинків у Келлінчі, вона очікувала набагато більшого зацікавлення та співчуття, ніж містилося в однакових питаннях, які незалежно одне від одного ставили їй містер і місіс Мазгроув: «Отже, міс Енн, сер Волтер і ваша сестра виїхали з Келлінча; а в якій частині Бата, на вашу думку, вони оселяться?» – до того ж таких, що не потребували відповіді; або в репліках юних дам: «Ми теж хочемо до Бата взимку; але запам'ятайте, татоньку, якщо поїдемо, ми не повинні жити в абияких умовах!» – або, на додаток до цього, у вигуку занепокоїної Мері: «Слово честі, я буду просто щасливою, коли ви всі поїдете до Бата розважатися й веселитися донесхочу!»

Їй залишалося тільки припинити обманювати себе та з іще більшою радістю думати про щастя мати таку вірну й добру подругу, як леді Рассел.

Думки чоловіків сімейства Мазгроув були зайняті дичиною, яку вони оберігали та винищували, а також кіньми, собаками, газетами; предметами зацікавлень жінок були господарство, сусіди, убрання, танці й музика. Енн визнала належним те, що кожне маленьке товариство мусить мати свої теми розмов, і сподівалася невдовзі стати достойною свого нового оточення. Їй належало провести в Апперкроссі принаймні два місяці, і тому вона мала надати своїй уяві, поглядам і пам'яті заведених тут форм.

Ці два місяці їй не лякали. Мері була більш ріднішою за Елізабет і, на відміну від останньої, піддавалася впливу Енн; інші ж мешканці Вілли не викликали в неї нічого подібного до неприязні. Зі своїм зятем вона завжди ладила, а діти, які любили її майже так само, як свою матір, і поважали набагато більше, збуджували в неї інтерес, розважали й надавали їй можливості використовувати свій авторитет із добрими намірами.

Чарлз Мазгроув був чемним і дуже милим; своїм розумом і серцем він, без сумніву, перевершував свою дружину, але, не володіючи мистецтвом вести бесіду, не відзначаючись ні жвавистю, ні вишуканими манерами, він не міг викликати в Енн небезпечних роздумів про минуле, яке їх пов'язувало; хоч водночас Енн разом із леді Рассел думала, що, якби він одружився з жінкою, рівною йому за розумом і душевними якостями, нині міг би бути кращим; що жінка, яка б по-справжньому його розуміла, могла б удосконалити його характер, зробити його звички більш витонченими та спонукати до більш розумних і корисних занять. Тепер же Чарлз завзято віддавався лише розвагам; решту часу він гайнував, бо не був схильним до читання або чогось подібного. Він завжди перебував у прекрасному настрої, на який майже зовсім не впливала недуга його дружини, стійко зносив, на захоплення Енн, усі її примхи; і, хоч між ними часто траплялися дрібні сварки (в яких Енн, хоч як їй було прикро, доводилося вислуховувати обидві сторони), їх можна було назвати щасливою парою. Вони були повністю згодні одне з одним у тому, що їм не вистачає грошей, і були дуже схильні одержати подарунок від батька Чарлза; але тут, як і в більшості випадків, Чарлз був більш великодушним, ніж його дружина. Якщо Мері здавалося, що з боку старшого містера Мазгроува дуже соромно не зробити їм такого подарунку, то Чарлз вважав, що його батько має право розпоряджатися своїми грошима так, як він захоче.

Що ж до виховання дітей, то на ньому він розумівся набагато краще за свою дружину і, на відміну від неї, умів справлятися з дітьми. «Вони б завжди мене слухали, якби Мері не

втручалася», – часто казав він Енн, і вона мовчки погоджувалася; коли ж вона чула, своєю чергою, докори Мері: «Чарлз псує дітей, тільки заважає виховувати», – у неї ніколи не було найменшої спокиси відповісти: «Так, ти маєш рацію».

Однією з найнеприємніших обставин перебування Енн у Апперкроссі було те, що всі сторони виявляли до неї надзвичайну довіру: Енн знала всі їхні секрети, вислуховувала всі їхні скарги. Знаючи її вплив на сестру, Енн постійно просили, або принаймні натякали, щоб вона його використала, забуваючи, що вона не всевладна. «Хоч би ти переконала Мері в тому, що вона не така хвора, як їй здається», – казав їй Чарлз. А сама Мері сумно казала: «Я впевнена, що Чарлз буде вважати мене цілком здоровою й тоді, коли я буду помирати. Я знаю, Енн, якби ти тільки схотіла, ти змогла б переконати його, що я справді дуже хвора, тільки взакони не даю».

Або Мері заявляла: «Я не люблю відпускати дітей до Великого Дому, хоч бабуся завжди їх кличе: вона їх балує, в усьому їм потурає, обгодовує цукерками, а потім їх нудить, і вони цілий день невдоволені». А місіс Мазгроув при першій нагоді, залишившись наодинці з Енн, сказала: «Ах, міс Енн, як би я хотіла, щоб місіс Чарлз у вас повчилася поводитися з дітьми. З вами вони стають зовсім іншими! А вони ж такі зіпсовані! Якби тільки ви навчили свою сестру з ними справлятися! Бідолашні мої малятка, вони такі прегарні, здорові діти, краще й бути не може, – я це кажу без упередженості. Але місіс Чарлз зовсім не вміє з ними поводитись! Господи! Іноді вони бувають такими нестерпними! Повірте, міс Енн, тому я й кличу їх до нашого дому не так часто, як мені хочеться. Мабуть, місіс Чарлз через це на мене ображається. Ви ж знаєте, не можна щохвилини осмикувати дітей – «не роби цього», «не роби того» – або давати їм надто багато солодощів».

А то, наприклад, така розповідь Мері. «Місіс Мазгроув вважає, нібито має вірних слуг, страшенно обурюється, якщо хтось хоч слово про них скаже, але ж я знаю, без перебільшень, що її старша покоївка та прала, замість того щоб працювати, цілими днями тиняються по селу. Куди б я не пішла, завжди на них натрапляю. Клянусь, хоч коли зайду до дівочої – завжди їх там бачу! Ось на мою Джемайму завжди можна покластися, інакше вони б уже давно її зіпсували; вона розповідала мені, що вони вже неодноразово намагалися зманисти її піти з ними погуляти!» А місіс Мазгроув, зі свого боку, стверджувала: «Я маю правило ніколи не втручатися в справи моєї невістки, бо це все одно нічого не змінить, але я розповім *вам*, міс Енн, тому що ви спроможні навести тут порядок. Не подобається мені няня місіс Чарлз; що тільки я про неї чула; мовляв, завжди в неї самі дурниці на думці; але повірте, я й сама бачу, вона ж така чепуруха, що всіх слуг може зіпсувати. Я знаю, місіс Чарлз за нею дух ронить, але я вас попередила – будьте насторожі, якщо ви щось помітите, не забудьте їй сказати».

Окрім того, Мері скаржилася, що місіс Мазгроув завжди намагається відтіснити її з хазяйського місця на званих обідах у Великому Домі і не розуміла, чому її там вважають настільки своєю, щоб позбавити законного місця. А якось Енн гуляла з дочками місіс Мазгроув, і одна з них, розмірковуючи над чинами та чиношануванням, сказала: «*Тобі* я, без сумнівів, можу розповісти, як безглуздо деякі люди відстоюють своє місце – адже всі знають, що ти не надаєш цьому надмірного значення, але було б добре, якби хтось натякнув Мері, що з її боку було б набагато краще не лізти з такою завзятістю на матусине місце. Ніхто не має сумніву щодо її прав, проте було б пристойніше не наполягати на них. Матусі, звичайно, все одно, але, я знаю, багато кому це не подобається».

Отож як же все це улагодити? Залишалося тільки терпляче вислуховувати, згладжувати гострі кути, вибачати кожного в очах інших, натякати всім на користь поблажливості до близьких сусідів і робити чіткішими ті натяки, які призначалися на користь її сестри.

Щодо всього іншого Енн дуже подобалося в Апперкроссі. Енн повеселішала від зміни місця, опинившись у зовсім іншому світі, віддаленому на три милі від Келлінча. Мері стало краще, коли в неї з'явилася постійна співрозмовниця, а щоденні бесіди з мешканцями Великого Дому, не заважаючи ні більш сильним прихильностям, ні більш важливим справам на

Віллі, через відсутність таких, стали приємним заняттям для дозвілля. Ці бесіди були досить тривалими, бо, зустрівшись уранці, вони рідко коли проводили вечір поодиноці. Енн, однак, думала, що без статечних фігур містера й місіс Мазгроув на своїх звичайних місцях і без балаканини, сміху та співів їхніх дочок і їй, і Мері було б важко.

На фортепіано вона грала набагато краще, ніж обидві міс Мазгроув, але, не вміючи грати на арфі, не маючи ні голосу, ні люблячих батьків, які сиділи б поруч і уявляли, нібито вони захоплені, вона могла розраховувати лише на ввічливу увагу, і лише тоді, коли іншим треба було відпочити. Вона знала, що, граючи, вона робить приємність тільки собі, але це почуття не було для неї новим. За винятком коротенького строку, ніколи з чотирнадцяти років, коли вона втратила свою любу матір, вона не пам'ятала, щоб її уважно слухали або заохочували справедливим судженням. Граючи, вона завжди почувалась одною-однісінькою в цілому світі; і, знаючи, що містер і місіс Мазгроув обожають гру своїх дочок і цілком байдужі до гри будь-кого іншого, вона далеко більше раділа за них, ніж на них ображалася.

Іноді в Великому Домі збиралося ширше товариство. Округ був невеликий, але всі відвідували Мазгроувів, і в жодного сімейства не було так багато званих обідів, так багато гостей, кликаних і випадкових. Вони були загальними улюбленцями.

Юні дами були дуже захоплені танцями, і майже кожний вечір зненацька закінчувався балом. Поблизу від Апперкросса жила далека рідня із значно меншими достатками, яка розважалася лише завдяки Мазгроувам; вони могли прийти в будь-який час і взяти участь у будь-якій грі або танцях. Енн, яка віддавала перевагу ролі музикантки над будь-якою іншою, годинами грала для них контрданси; і тоді містер і місіс Мазгроув високо оцінювали її здібності, вигукуючи: «Чудово, міс Енн! Справді, прегарно! Боже мій! Як спритно пурхають ці маленькі пальчики!»

Так минули перші три тижні. Надійшов Михайлів день – і серце Енн знову повернулося до Келлінча. Любий дім перейде до чужих рук, милі кімнати й меблі, гаї та угіддя будуть тішити чужі погляди! Увесь день 29 вересня вона ні про що інше й думати не могла, а Мері, раптом згадавши, який сьогодні день, висловила своє співчуття таким чином:

– Боже мій, сьогодні ж день, коли Крофти виїжджають до Келлінча! Добре, що я раніше про це не думала. Ця думка шкідлива для мене!

Крофти перебрали свої права зі швидкістю, завдяки якій моряки здобувають перемоги, і тепер треба було їх відвідати. Для Мері ця необхідність була важким тягарем (ніхто не знає, як вона страждатиме і відкладе візит, наскільки це буде можливим); вона не розраджувалася, поки невдовзі не вмовила Чарлза відвезти її до Келлінча, звідки повернулася веселою та задоволеною. Енн щиро раділа, що вони не взяли її з собою. Однак їй хотілося подивитись на Крофтів і вона раділа, що була на Віллі, коли вони повертали візит. Гості приїхали, коли господар був відсутній, але вдома були обидві сестри, і, у той час як адмірал сів поряд з Мері, радіючи прихильними відгуками про її синів, Енн випало на долю розважати місіс Крофт, і, не знаходячи милої схожості в рисах обличчя, вона намагалася зловити її в голосі й манерах.

Місіс Крофт не була ні високою, ні огрядною, проте, такої міцної статури, що це надавало їй поважного вигляду. Вона мала блискучі карі очі та бездоганні зуби; загалом приємну зовнішність, хоча через те, що вона була в морі майже так само часто, як і її чоловік, її обличчя зробилося обвітраним і засмаглим, і вона здавалася старшою за свої тридцять вісім років. Поводилася легко й невимушено, як людина, що ніколи не відчувала невпевненості в собі чи в правильності своїх рішень; однак вона ніколи не була різкою чи засмученою. Енн віддала належне її чуйному ставленню до її почуттів щодо Келлінча, до того ж вона ще на початку їхньої розмови зрозуміла, що місіс Крофт нічого не знає і не підозрює нічого, що могло б спричинитися до її упереджених думок щодо Енн. Остання вже було заспокоїлась, зрадивши, що немає жодної підстави для побоювань, але раптом їй немов ударило струмом запитання місіс Крофт:

– Отже, це з вами, а не з вашою сестрою, я гадаю, познайомився мій брат, коли був у цьому селі?

Енн сподівалася, що вже вийшла з того віку, коли ми, зашарівшись, видаємо свої почуття, але вона не вийшла з того віку, коли ці почуття нас опановують.

– Ви, можливо, не чули, що він тепер одружений? – додала місіс Крофт.

Вона змогла відповісти так, як належало; і коли місіс Крофт пояснила, що має на увазі містера Вентворта, Енн щиро зраділа, бо не сказала нічого, що не могло б стосуватися однаково обох братів. Вона відразу визнала за природне припустити, що йдеться про Едварда, а не Фредеріка, і, соромлячись своєї забудькуватості, виявила належний інтерес до зміни в житті свого колишнього сусіда.

Далі нічого не збурювало спокою Енн, доки вона не почула, коли гості вже збиралися від'їжджати, як адмірал говорить Мері:

– Ми невдовзі очікуємо брата місіс Крофт. Гадаю, ви з ним знайомі...

Його перервав раптовий напад хлопчаків, які липнули до нього, немов до близького друга, і, під тиском їхніх прохань посадити їх до кишень плаща тощо, він уже був неспроможний ні закінчити, ні пригадати почату фразу; то ж Енн залишалося переконувати себе, що йдеться про того самого брата. Однак вона не змогла перебороти своє прагнення дізнатися, чи говорили на цю тему в Великому Домі, куди вже встигли навідатися Крофти.

Сімейство з Великого Дому збиралося провести вечір на Віллі, а через те, що вже минула пора року, коли приємно долати такі відстані пішки, сестри прислухалися, чи не їде карета, аж тут з'явилася молодша міс Мазгроув. Мері відразу зробила висновок: вона прийшла вибачитися, що весь вечір їм доведеться нудьгувати вдвох, – і вже приготувалась образитися, коли Луїза розвіяла її похмурі думки, пояснивши, що діставалася пішки, бо арфа зайняла багато місця в кареті.

– Зараз я все поясню, – сказала вона, – усе розповім. Я прийшла вас попередити, що татонько й матуся сьогодні дуже засмучені, особливо матуся: вона тільки й думає, що про бідолашного Річарда! Саме тому ми вирішили взяти з собою арфу, адже вона більше до вподоби матусі, ніж фортепіано. Зараз я вам розповім, чому вона сумує. Вранці нас відвідали Крофти (а потім вони завітали до вас, чи не так?) і, між іншим, сказали, що брат місіс Крофт, капітан Вентворт, повернувся до Англії чи вийшов у відставку – точно не пам'ятаю; а коли вони пішли, матусі, як навмисне, спало на думку, що бідолашний Річард служив якийсь час на кораблі капітана на ім'я Вентворт, чи щось подібне; не знаю, де й коли, але задовго до того, як він, бідолаха, загинув! Перечитавши всі його листи, вона впевнилася, що це той самий капітан Вентворт, і тепер не в змозі ні про що думати, крім бідолашного Річарда! Давайте ж будемо веселитись, аби хоч трошки підняти їй настрій.

Дійсний зміст цієї зворушливої сторінки сімейної хроніки полягав у тому, що Мазгроуви мали нещастя породити на світ нікчемного й недбайливого сина та мали щастя втратити його, коли йому було двадцять років; що його відправили до моря, бо на суші він усім завдавав клопоту; що рідні не дуже його любили, проте не менш, ніж він заслуговував; він майже не надсилав додому листів; і навряд чи його рідні були дуже засмучені, коли два роки тому звістка про його смерть дійшла до Апперкросса.

Справді, хоч тепер сестри робили для нього все, на що вони були спроможні, величаючи «бідолашним Річардом», це був усього лише безглуздий, нечутливий і нікчемний Дік Мазгроув, який нічим не заслужив навіть того, щоб його називали на повне ім'я при житті й після смерті.

Перебувши декілька років на морі й переміщуючись з одного корабля на інший, як і належить мічманові, особливо такому, що його кожен капітан радий позбутися, шість місяців прослужив він на фрегаті капітана Вентворта «Лаконії»; і з тієї самої «Лаконії» він, під тиском капітана, надіслав саме ті два листи, які одержали від нього батько й мати за всі роки його

відсутності; вірніше кажучи, два безкорисливі листи, бо в усіх інших містилися лише прохання про гроші.

В обох його листах були схвальні відгуки про свого капітана, але батьки не мали звички звертатися до подібних тем, судна й моряки мало їх цікавили, і тому навряд чи вони звернули тоді увагу на судження Діка; і те, що в той самий день місіс Мазгроув раптом згадала ім'я капітана Вентворта, пов'язане з її сином, справді здавалось одним із тих дивовижних осяянь розуму, що іноді з нами трапляються.

У його листах мати знайшла підтвердження своєму здогаду, а перечитавши їх тепер, через такий довгий строк після того, як бідолашний син назавжди їх покинув, коли всі його вади стерлися з її пам'яті, вона заходилася тужити дужче, ніж тоді, коли вперше почула про його смерть. Містер Мазгроув був також приголомшений, хоч і меншою мірою, і, прийшовши до Вілли, вони, очевидно, бажали, по-перше, вилити свої страждання і, по-друге, забути про них серед веселої молоді.

Вони багато говорили про капітана Вентворта, часто повторювали його ім'я, ретельно пригадували минуле і, нарешті, припустили, що він, *мабуть*, – ні, *без сумніву*, – виявиться тим самим капітаном Вентвортом, якого вони разів зо два зустрічали після свого повернення з Кліфтона сім чи вісім років тому; він дуже приємний молодик. Це стало новим випробуванням для Енн. Проте вона зрозуміла, що їй треба звикати. Якщо тепер його очікують у селі, їй треба пристосуватися до таких вражень. До того ж, як потім з'ясувалося, його не тільки очікували, і дуже скоро, але, до того ж, Мазгроуви, відчуваючи до нього гарячу вдячність за доброту, з якою він ставився до бідолашного Діка, і високо цінуючи його характер, підставою для чого служило те, що бідолашний Дік цілих шість місяців служив на його кораблі й дуже добре, хоч і не дуже грамотно, відгукувався про нього в листі як про «чудового хороброго хлопця, але завжди вчит», мали намір з ним познайомитись, як тільки він сюди приїде.

Прийнявши це рішення, усі були задоволені й добре провели вечір.

Розділ VII

За кілька днів капітан Вентворт з'явився в Келлінчі. Містер Мазгроув його відвідав, повернувся зачарованим і запросив капітана та Крофтів пообідати в Апперкроссі наприкінці наступного тижня. Містера Мазгроува засмучувало лише те, що він не в змозі раніше висловити свою вдячність капітанові Вентворту, привітавши його у своєму домі та пригостивши всім, що знайдеться найкращого й найміцнішого в його погребях. Мине тиждень, лише тиждень, думала Енн, і вони знову зустрінуться. Але незабаром вона зраділа, що має хоч тиждень відстрочки.

Капітан Вентворт дуже скоро відповів візитом містерові Мазгроуву, і Енн ледве не опинилась у Великому Домі саме в ті півгодини. Вони з Мері вже туди зібрались і, як Енн потім дізналася, обов'язково здибались би з ним, якби їх не затримала раптова неприємність: упав і боляче забився старший хлопчик, і його саме тоді принесли додому. Візит, звичайно, довелося відкласти; і, хоч як Енн турбувалася про дитину, звістка про те, чого їй пощастило уникнути, теж не залишила її байдужою.

Виявилося, що хлопчик вивихнув ключицю й так ударився спиною, що на думку спадали різні страхіття.

Того вечора в Енн було безліч турбот: треба було надіслати за аптекарем, розшукати й сповістити батька, підтримати матір, схильну вчинити істерику, приглядати за слугами, відігнати молодшого братика та втішити потерпілого; і до того ж слід було обережно повідомити сімейство з Великого Дому, звідкіль до неї одразу ж прибули не корисні помічники, а перелякані розпитувачі.

Вона трохи заспокоїлася, коли з'явився Чарлз і взяв на себе піклування про дружину; а коли приспів аптекар, вона, нарешті, зітхнула з полегшенням. Поки він не приїхав і не оглянув дитину, їхні побоювання були так само тяжкими, як і неясними: боялися серйозних ушкоджень, не знаючи, що саме ушкоджено; але тепер ключицю було вправлено, і, хоч містер Робінсон довго м'яв і мацав хлопчика, похмуро на нього дивився, був не дуже веселим, коли розмовляв із його батьком і тіткою, – усі сподівалися на краще й розпрощалися, ладні повечеряти в гарному настрої; а дві юні тітоньки настільки заспокоїлися, що були в змозі розповісти про візит капітана Вентворта. Коли пішли батько й мати, вони затрималися на п'ять хвилин, аби спробувати висловити, як вони ним зачаровані й наскільки він вродливіший і приємніший за всіх молодих людей, котрих вони раніше відзначали своєю увагою. Як же вони раділи, коли татонько запросив його з ними пообідати, як же вони засмутилися, коли він сказав, що не зможе цього зробити, і як же вони знову зраділи, коли після наполегливих запрошень татонька й матусі він пообіцяв пообідати в них завтра – так, завтра ж; і дуже чемно обіцяв, – як видно, зрозумів причину такої уваги. Одне слово, він такий люб'язний і чарівний, що справді запаморочив їм обом голову; і вони побігли, радісні та закохані, схвильовані візитом капітана Вентворта набагато більше, ніж пригодою маленького Чарлза.

Та сама історія й те саме захоплення повторилися, коли в сутінках обидві юні дами прийшли разом з батьком відвідати дитину, і містер Мазгроув, здолавши перші побоювання за свого спадкоємця, вже міг підтримати розмову, висловлюючи сподівання, що цим разом уже не буде причин відкладати візит капітана Вентворта, і жалкуючи, що мешканці Вілли, мабуть, не захочуть залишити хлопчика без догляду.

– Та ні! Як можна залишити дитину! – і батько, і мати після таких тривог не хотіли навіть думати про це, і Енн, радіючи новій відстрочці, охоче їх підтримувала.

Але незабаром Чарлз змінив свій намір: мовляв, дитина почувається дуже добре, а йому так хочеться познайомитися з капітаном Вентвортом, що, мабуть, він завітає до них увечері; пообідає він удома, але на півгодини до них завітає. Однак його дружина була рішуче проти:

– Та ні, Чарлзе, я тебе не відпущу! Уяви собі, а раптом щось трапиться!

Хлопчик перебував ніч спокійно і наступного дня дуже добре почувався. Треба було ще почекати, аби сказати з упевненістю, що в хребті немає ушкоджень, але містер Робінсон не знайшов нічого, що підтверджувало б побоювання, і, як наслідок, Чарлз Мазгроув не бачив жодної підстави для свого домашнього арешту. Дитину треба тримати в ліжку й наглядати за нею, щоб не пустувала, але що тут має робити батько? Це жіноча справа, а йому немає сенсу сидіти вдома. Батько так хотів познайомити його з капітаном Вентвортом, немає жодної вагомої підстави не піти, і не піти незручно; отже, повернувшись із полювання, він сміливо заявив про свій намір зараз же перевдягтись й піти обідати до Великого Дому.

– Дитина відчувається прекрасно, – сказав він, – я сказав татонькові, що прийду, і він мене схвалює. Якщо з тобою сестра, то я, моя люба, анітрохи не хвилююсь. Звичайно, ти сама не захочеш його залишити, але ж ти бачиш, що від мене немає ніякого пуття. Як щось трапиться, Енн за мною пошле.

Дружини й чоловіки звичайно розуміють, коли чинити опір марно. З голосу Чарлза Мері зрозуміла, що він прийняв рішення й немає сенсу з ним сперечатися. Тому вона й мовчала, доки він не вийшов із кімнати, але, як тільки Енн залишилась її єдиною слухачкою, заговорила:

– Отже, нам з тобою доведеться самотужки доглядати бідну хвору дитину, і цілий вечір – жодної живої душі, щоб нам допомогти! Так я й знала. Така вже моя доля. Коли трапляється щось неприємне, чоловіки завжди намагаються втекти, і Чарлз нічим не кращий за інших. Який же він безсердечний! Дуже безсердечно, скажу я тобі, втекти від свого бідолашного синочка. Він, мовляв, добре відчувається! Та звідки ж він знає, що добре відчувається і що через півгодини йому раптом не стане погано? От не думала, що Чарлз може бути таким безсердечним. Він пішов розважатись, але ж я – бідна мати, мені не можна хвилюватися; крім того, я впевнена, що більш неспроможна доглядати дитину, ніж будь-хто інший. Я – мати, отже, не можна випробовувати моє терпіння. Мої нерви в жахливому стані. Ти сама бачила, що було зі мною вчора.

– Ти розхвилювалася лише через раптовість, через потрясіння. Це не повториться. Можу тебе запевнити, більше немає підстав непокоїтися. Я пам'ятаю приписання містера Робінсона і не маю ніяких побоювань; і, правду кажучи, Мері, я можу зрозуміти твого чоловіка. Няньчити дітей – не чоловіча справа, вони в цьому не сильні. Доглядати хвору дитину завжди доводиться матері – таке вже її материнське серце.

– Гадаю, я не менше за інших матерів люблю свою дитину, але я знаю, що хворому від мене не більше користі, ніж від Чарлза, бо я не можу весь час лягати, картати бідну дитину і кричати на неї, коли вона хвора. Уранці ти сама бачила – хоч би скільки разів я йому казала, щоб лежав спокійно, він усе одно крутиться й крутиться. Я просто знесилена.

– Але ж хіба ти могла б веселитися, залишивши бідного хлопчика на цілий вечір?

– Так, могла б. Сама бачиш, що його татусь може, а я чим гірша за нього? Джемайма така дбайлива, вона щогодини надсилала нам звістки про хлопчика. Справді, Чарлз міг би попередити свого батька, що ми всі прийдемо. Я тепер уболіваю за маленького Чарлза не більш, ніж він. Учора я була страшенно занепокоєна, але сьогодні вже все по-іншому.

– Якщо, на твою думку, ще не пізно, піди до Великого Дому. Я подбаю про маленького Чарлза. Містер і місіс Мазгроув не зобидяться, якщо я з ним залишусь.

– Ти не жартуєш? – вигукнула Мері, і її очі заблищали. – Боже мій! Справді, це чудова думка! Власне кажучи, чому б мені не піти, адже тут від мене ніякої користі, чи не так? Я тільки даремно хвилююся. Ти позбавлена тягара материнства, і ти тут більше до ладу. Ти можеш мички микати з маленького Чарлза, він завжди тебе слухається. Звичайно, це набагато краще, ніж залишати його з Джемаймою. О! Звичайно, я піду, чому б мені не піти, якщо Чарлз пішов, адже вони так хочуть, щоб я познайомилася з капітаном Вентвортом, а ти, я знаю, не від того, щоб побути на самоті. Справді, Енн, це дуже розумна думка! Піду скажу Чарлзові й зараз же

перевдягнусь. Ти ж одразу за нами пошлеш на випадок, коли щось трапиться, але все буде добре, я в цьому впевнена. Авжеж, я б не пішла, коли б не почувалася цілком спокійною за свою дитину.

За хвилину вона вже стукала до гардеробної свого чоловіка, і Енн, пішовши за нею нагору, почувла цілу розмову, яка почалася радісним повідомленням Мері:

– Я піду з тобою, Чарлзе, адже від мене вдома не більше користі, ніж від тебе. Навіть якби я замкнулася з хлопчиком назавжди, він би й тоді мене не слухався. Енн залишиться вдома й подбає про нього – вона хоче взяти це на себе. Енн сама запропонувала. Отже, я піду з тобою. Нарешті я пообідаю у Великому Домі! Я з вівторка там не обідала.

– Це дуже люб'язно з боку Енн, – відповів їй чоловік, – і я буду радий, якщо ти підеш зі мною, але, мені здається, занадто жорстко залишати її саму вдома з нашою хворою дитиною.

Енн одразу ж навела свої докази, і її щирості було достатньо, щоб швидко його переконати; без подальших докорів сумління він примирився з тим, що вона буде обідати сама, щоправда, пропонуючи їй приєднатися до них пізніше і просячи дозволу за нею зайти. Але вона була непохитною, і тому незабаром мала задоволення простежити очима за Чарлзом і Мері, що від'їздили в піднесеному настрої. Енн сподівалася, що вони весело проведуть вечір, якою б дивною не здавалася ця веселість. Що ж до неї, то їй залишалася найбільша розрада, яка, мабуть, їй судилася. Вона дуже потрібна хворій дитині; і їй нема діла до того, що Фредерік Вентворт за півмилі від неї розважає інших приємною бесідою.

Їй хотілось би знати, з якими почуттями він думав про майбутню зустріч. Мабуть, із байдужістю, якщо байдужість можлива за таких обставин. Або з байдужістю, або з незадоволенням. Адже якщо б він бажав знову її побачити, він би не чекав так довго; він зробив би так, як вона б неодмінно зробила на його місці: шукав би зустрічі ще тоді, коли йому пощастило так швидко здобути незалежність, – єдине, чого бракувало для їхнього щастя.

Зять і сестра повернулися, зачаровані новим знайомим і тим, як вони провели вечір. Музика, танці, безтурботні бесіди – усе було якнайприємнішим. Капітан Вентворт такий галантний, його не назвеш ні відлюдним, ні сором'язливим, вони немов давно були знайомі, і він уже завтра вранці піде на полювання з Чарлзом. Він прийде до сніданку, але не до Вілли, хоч вони перші його запросили; потім його почали переманювати до Великого Дому, і він, здається, побоювався заважати «місіс Чарлз Мазгроув», бо в неї хвора дитина на руках; отже, чомусь, не знати чому, вони з Чарлзом зрештою домовилися зустрітися за сніданком у його батька.

Енн усе зрозуміла. Він не хотів її бачити. Він, виявилось, довідувався про неї, побіжно, як і належало після давнього й далекого знайомства, про яке він згадав, як і вона, звичайно, щоб не опинитися в незручному становищі, бо інакше його стали б їй представляти.

На Віллі ранок завжди триває довше, ніж у Великому Домі, так було й того дня; Мері та Енн щойно збиралися снідати, коли з'явився Чарлз, аби сказати, що він прийшов за собаками та що слідом ідуть сестри з капітаном Вентвортом; сестри хочуть провідати Мері й дитину, а капітан Вентворт – висловити Мері свою пошану, якщо цим він їй не завадить, і, хоча Чарлз сказав йому, що дитині вже набагато краще й гість анітрохи не завадить матері, капітан усе ж таки не хотів заходити без попередження.

Мері, задоволена увагою капітана, відразу ж виявила готовність прийняти його, у той час як Енн охоплювали тисячі різних думок, із яких найбільш утішною була та, що візит триватиме недовго. І він дійсно був нетривалим. За дві хвилини після попередження Чарлза з'явилися всі, кого він назвав; їх прийняли у вітальні. Енн намагалася не дивитись на капітана Вентворта; він уклонився, вона присіла; вона почувла його голос; він говорив з Мері й сказав усе, що належить у таких випадках; він щось сказав панночкам Мазгроув, що виявляло невимушеність відносин; кімната здавалася повною, повною людей і голосів, але через декілька хвилин це припинилось. У вікно зазирнув Чарлз, сказав, що все готово; гість попрощався й пішов, обидві міс Мазгроув

– теж, раптом вирішивши провести мисливців до кінця села; кімната спорожніла, і Енн залишилося тільки закінчити свій сніданок.

– Позаду, позаду! – схвильовано повторювала вона сама до себе, вдячна долі за цю милість. – Найгірше позаду!

Мері почала розмову, але Енн була неспроможна її підтримати. Вона його бачила. Вони зустрілися. Вони були в одній кімнаті.

Незабаром, однак, вона почала опановувати себе. Вісім років, майже вісім років проминуло з того часу, як усе було скінчено. Чи не безумство віддаватися почуттям, які звели нанівець роки й відстань? Вісім років! Сповнені найрізноманітніших подій, змін, розходжень, – усе, усе забрали вони з собою та принесли натомість забуття минулого як природний, неминучий наслідок. Адже це майже третина її життя.

На жаль! Усупереч усім її міркуванням, вісім років виявилися не владними над теплою її почуттів.

А от що ж відчував він? Щось схоже на бажання уникати її? Але за хвилину вона вже докоряла собі за це питання.

Друге питання, від якого, мабуть, її б не утримали наймудріші міркування, вона не встигла собі поставити: Луїза й Генрієтта, провівши мисливців, знову завітали до Віллі, а щойно вони пішли, Мері сказала Енн:

– Капітан Вентворт не дуже високої думки про тебе, Енн, а зі мною був таким люб'язним. Генрієтта спитала, що він про тебе думає, і він відповів: «Так змінилася, що її й не впізнати».

Мері ніколи не мала звички поважати почуття сестри, але тепер вона й не підозрювала, як боляче її ранить.

«Змінилася до невпізнанності», – згоджувалася Енн з мовчазною мукою. Безперечно, він мав рацію, і вона не могла навіть утішитися думкою, що й він змінився, принаймні не на гірше. Вона вже в цьому переконалася й не могла не змінити свого судження, хоч би що він про неї казав. Ні, роки, що забрали її юну свіжість, його рисам лише надали змужності, анітрохи не зменшуючи привабливості. Вона бачила перед собою того ж самого Фредеріка Вентворта.

«Так змінилася, що її й не впізнати». Ці слова не могли не вкарбуватися в її пам'яті. Але невдовзі вона вже раділа, що почула їх. Ці слова протверджували; угамовували запал душі; ці слова заспокоювали, – отже, просто пощастило їх почути.

Фредерік Вентворт сказав ці або схожі слова, але він зовсім не думав, що їх передадуть Енн. Він побачив, що вона змінилась на гірше, і коли його про це запитали, відповів з усією щирістю. Він не пробачив Енн Елліот. Вона жорстоко повелася з ним, зрадила й розчарувала його; і, що було найгірше, виявила таку слабкість характеру, якої він, зі своєю твердістю та рішучістю, не міг пробачити. Вона покинула його, щоб догодити іншим, підкорившись доводам розсудку. А це вже безвілля й боягузтво.

Він був відданий їй усією душею і не зустрічав потім жінки, яку міг би назвати рівною їй, хоча крім природної цікавості нічого не викликало в нього бажання її побачити. Її влада над ним закінчилася.

Тепер він мав намір одружитися. Він був багатий і, повернувшись на сушу, хотів жити у своєму домі й був готовий скористатися першою принадною можливістю; він оглядався навколо, ладний закохатися, як тільки дозволять ясна голова та гарний смак. Він був ладен віддати своє серце будь-якій із панночок Мазгроув, яка змогла б його спіймати, одне слово, будь-якій привабливій юній дамі, яку зустріне на своєму шляху, за винятком Енн Елліот. Про цей виняток він нічого не сказав, підтверджуючи здогади своєї сестри:

– Так, Софі, я й справді готовий одружитися на відчай душі. Кожна дівчина від п'ятнадцяти до тридцяти може сподіватися на моє освідчення. Гарненьке личко, кілька посмішок, кілька компліментів флоту – і я потраплю в тенета. Хіба ж цього недостатньо для моряка, що так довго обходився без жіночого товариства, яке могло б його облагородити?

Вона зрозуміла, що він чекає її заперечень. Його ясний гордий погляд виявляв щасливу впевненість у тому, що він уже достатньо облагороджений; і, цілком можливо, не без думок про Енн Елліот, потім він з великою серйозністю описав жінку, з якою хотів би одружитися. «Тонкий розум і гарні манери», – так він почав і закінчив свій опис.

– Ось яка жінка мені потрібна, – сказав він. – Звичайно, я б міг дещо зменшити вимоги, але на одну краплю, не більше. Якщо я дурень, то, певно, дурнем і залишуся, тому що більше міркував над цим предметом, ніж більшість чоловіків.

Розділ VIII

Від цього часу капітан Вентворт і Енн Елліот бували в одному середовищі. Незабаром вони обідали разом у містера Мазгроува, тому що здоров'я хлопчика не могло більше бути для тітоньки приводом для відсутності, і це дало початок низці обідів та інших зустрічей.

Тепер перевірялося, чи можуть відродитися давні почуття; обоє не могли не згадувати минулого, до нього увесь час зверталися. Він не міг не згадувати рік змовин у своїх розповідях і описах; бувши моряком і маючи товариську вдачу, декілька разів протягом першого ж вечора назвав він важливий у його долі шостий рік: «Це було в шостому році»; «Це сталося ще до того, як я пішов у море в шостому році»; і хоч голос його не затремтів, і хоч вона не мала жодної підстави вважати, що, коли він це сказав, його погляд зупинився на ній, Енн, добре його знаючи, одразу ж зрозуміла, що на нього, як і на неї, напосіли спогади. Йому на думку, звичайно, спало те ж саме, що і їй, не завдавши, безумовно, такого ж болю.

Вони не розмовляли між собою, спілкуючись не більше, ніж вимагає проста ввічливість. Колись такі дороги одне для одного! А тепер одне для одного ніщо! А був же час, коли з усіх гостей, які наповнювали вітальню в Апперкроссі, їм було важче за всіх наговоритись одне з одним. За винятком, мабуть, подружжя Крофтів, на її погляд, неймовірно щасливих і дружних (іншого такого винятку Енн не припускала навіть серед сімейних пар), не було тут двох сердець, таких же відкритих, смаків, таких же схожих, почуттів, між якими була така ж згода, та облич, таких же милих. А тепер вони чужі; ні, гірше, ніж чужі, тому що їм ніколи не зійтись. Це розрив на віки вічні.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.